

דעות
אתר לימודי יהדות ורוח
www.daat.ac.il

ספר חמישי

פרק ראשון

מלחמות הקנאים בירושלים והצרות אשר מצאו את העיר.

א. בדרך, אשר אמרנו למעלה, עבר טיטוס את המדבר הגדול אשר ממעל (צפונה) למצרים עד ארץ סוריה ובא אל קיסריה ושם אמר לפקד את צבאותיו וולהלחם ביהודים). אולם בעת אשר היה עוד טיטוס באלכסנדריה יחד עם אביו ועזר לו להכין את הממשלה החדשה, אשר הפקיד אלהים בידו, גדלה ועצמה מלחמת-האחים בירושלים, כי שלש מפלגות קמו הפעם וכל אחת רבה בצרותיה, עד אשר יאמר האומר, כי היה הדבר הזה לחסד-מעט בקרב הרעות ולאות גמול אלהים (לרשעים). כבר למעלה ספר על-דבר זודון הקנאים נגד העם, אשר ממנו היתה ראשית מפלת העיר, וגם פרש מאין צמח (הזודון הזה) ואיך פרת ועלה למעלה ודבר כל הרעות אשר הביא לרגליו, ולא ישגה איש באמרו על המעשה הזה, כי הוא מריבה, אשר נולדה מתוך מריבה (מחלקת גוררת מחלקת), כדרך החיה הרעה, אשר חסרה את טרפה מן החוץ והחלה לאכול את בשר עצמה.

ב. כי אלעזר בן שמעון, הוא אשר סכסך לראשונה את הקנאים בעם והוליק אותם אל הר-הבית, התעבר בעת ההיא ביוחנן, באמרו, כי נלאה לשאת את תועבותיו יום-יום — כי לא חדל יוחנן משפוך דם — ובאמת, יען אשר לא רצה להכנע לפני עריץ הבא אחריו ולהסיג את גבולו) והתאוה לעשות ממשלה בעם ולקחת את השלטון לעצמו. הוא משך אחריו את יהודה בן חלקיה ואת שמעון בן חצרון א, שני אנשי-חיל, ויחד אָתָם את חזקיה בן חובר ב, איש נשוא-פנים, ולכל אחד מהם גליו קנאים רבים. הם תפשו את חומת בית ה' הפנימית ושמו את נשקם מעל לשערי הקדש נכח פני ההיכל. ולחם היה להם לשבע, כי כל מתנות הקדש נמצאו תחת ידי האנשים האלה, אשר כל אשם (ומעל בקדשים) כאין נחשב בעיניהם, ועל-כן גברו חַיִּלִּים. בכל-זאת לא נועזו להתנפל על צריהם, כי היו מתי-

א) או צרון.
ב) ג'א: חזקיה.

מספר, אך התחזקו במקום אשר תפשו בידם ועמדו במרדם. במדה אשר עלה עליהם יוחנן במספר אנשיו, נפל מהם בערך מקום תחנונו, כי השונאים עמדו ממעל לו ולא היה לו שכר בהתנפלו עליהם. ובכל-זאת לא הרפה יוחנן מהם בחמתו, אף כי בכל קרב מצאו אותו רעות רבות יותר מאשר עשה לאנשי אלעזר, ולא שקט ולא נח. והקרבנות בין אלה ואלה לא חדלו, ואבני-הקלע והחצים נזרקו כל הימים, וכל פנות המקדש רוו מדם הרוגים. ג. ושמעון בן גיורא, אשר קרא לו העם לעזרו בצרתו, כאשר קוה אליו, כי ממנו תבוא ישועתו, והקים אותו לשליט עריך לרצונו — משל עתה בעיר העליונה ובחלק העיר התחתונה והחליף פה לקרב עם אנשי יוחנן, בראותו, כי קמה להם מלחמה מלמעלה. אולם מדי התנגחו אתם היתה ידו על התחתונה, תחת אשר עצמו עליהם שונאיהם, העומדים על גביהם. וכאשר נלחם יוחנן מפנים ומאחור, היה מוזק ונוק גם-יחד, כי במדה אשר נגף לפני אנשי אלעזר, בהיות מצבו שפל מהם, ככה הצליח במלחמתו עם אנשי שמעון, כי הגביה מהם לשבת. הוא בכח ימינו עצר את הנלחמים בו מלמטה, ואת הקנאים, המורים עליו מן המקדש ממעל, השקיט במכונות המלחמה. כי היו לו כלי-קלע מהירים וגם זורקיר-מחטים ורומי-אבנים, ובכלי-המשחית האלה הגן על עצמו בפני אנשי מלחמתו, ועוד הוסיף לעשות, בהמיתו, רבים ממקריבי הזבחים. כי אף אשר היו הקנאים (אנשי אלעזר) פריצים עושים כל מעשה רשעה, בכל-זאת נתנו לכל הרוצה להביא זבח לבוא אל הקדש, והיו בודקים את בני העיר הבאים בחדו ובזהירות רבה, ואת הזרים היו חוקרים בלבד. וכאשר עלה בידי האנשים האלה לשפך את אכזריות הקנאים ולבוא בשערי המקדש, נפלו לקרבן מלחמת-האחים, כי אבני-הקלע השלוחות מן המכונות היו מגיעות עד המזבח ונופלות על הפהנים ועל מקריבי הזבחים. ורבים, אשר עלו מקצות הארץ אל המקום המהלל והמקדש בקרב כל באי עולם, נפלו חללים על-יד זבחיהם והשקו מדמם את המזבח הנכבד גם ליונים ולכל הלועזים (הגויים), ונבלות בני העיר והזרים, הכהנים והעם התערבו יחד, ובכל קצות חצר-האלהים נאסף דם החללים לאגמים. הוי, העיר האמללה, האמנם גם מידי הרומאים הגיעו אליך נוראות כאלה, בבואם אל שעריך לטהר אותך באש משקוצי בניך? כי לא הוספת להיות עוד משפן האלהים וגם לא יכלת להשאר חבל נחלתו אחרי אשר היית לבית-קברות לבניך ובית-מקדשך נהפך לשדה-מתים! ואולי עוד תשובי לראות בטובה, אם תעצרי כח לכפר את פני האלהים, אשר שָׁמַךְ לשממה! אך משפט הכתב הזה דורש ממני להבליג על מרי-לבי, כי לא פה המקום לקונן על צרות עמי, רק לספר את פרשת המעשים. ועל-כן אוסיף לדבר על הליכות מלחמת-האחים.

ד. ככה נחלקו עוכרי ירושלים לשלשה מחנות: אנשי אלעזר, השומרים על בפורי הקדש, הצו ברוח שכרון על יוחנן, ויוחנן ואנשיו בזזו את בני העיר ורבו בשמעון ואנשיו. וגם לו היתה העיר לטרף במלחמתו עם צריו. ומדי היות מלחמה ליוחנן מפנים ומאחור, חצה את אנשיו להלחם לשני עברים: אלה ירו מן האולמים בשונאיהם העולים עליהם מן העיר, ואלה הגנו על עצמם במכוונות-מלחמה בפני המורים עליהם מבית-המקדש. וכאשר רוח לפעמים ליוחנן מצריו העומדים למעלה, כי עיפו ממלחמתם או שתו לשכרה ושבתו מריב לזמניהם, היה יורד בלב אמיץ עם רבים מאנשיו להלחם בשמעון ושולה אש בבתים המלאים צידה מכל המינים בחלק העיר אשר פנה שמה. וכדבר הזה היה גם שמעון עושה, מדי רדפו אחרי יוחנן לעת ברחו מפניו. ככה השחיתו שניהם את הלחם, אשר הכינה העיר לעת מצור, ובוה עשו טובה לרומאים, כי נתקו בידיהם את עורק פחם. כי כל המקומות מסביב להר-הבית היו למאכלת אש וחלקו העיר אשר בין שני השונאים בתוך נהפך לשדה-מערכה שומם וכמעט כל הצידה הנמצאה בירושלים היתה לבער — הצידה אשר היתה מספקת את צרכי יושבי העיר למצור שנים לא מעט. ולאחרונה הסגיר הרעב את העיר בידי האויב — אמנם איש לא האמין, כי יקום הדבר הזה, — ורק ידי המורדים עשו והכינו זאת!

ה. ובעת אשר היתה העיר לשדה-מלחמה בין חורשי רעה ואספסוף ריקים ופוחזים, נדמה העם הסגור בין הלוחמים בתוך לגוף גדול הנכרת אברים אברים. הזקנים והנשים לא ידעו מאין יבוא עזרם והתפללו אל הרומאים ועיניהם כלו מיחל למלחמה הבאה מן החוץ, אשר תפדם מכל צרותיהם מבית. בהלה נוראה ופחד נפלו על יושבי ירושלים, כי נסתרה מהם עצה לשנות את מצבם ולא נשארה להם תקוה להשלים (עם הרומאים). ומנוס אבד מאוהבי השלום; כי בכל מקום היו עיני השומרים צופיות ולמרות המריבות אשר ביניהם חשבו ראשי השודדים, כי האזרחים המדברים שלום אל הרומאים והחשודים במחשבתם לברוח אליהם — הם שונאים בנפש לכלם יחד, ועשו להם מטבח. ואמנם רק בעצה הזאת השלימו ביניהם — להמית את האנשים הטובים הראוים לישועה. וקול צוחת הלוחמים לא נדם יומם ולילה, ונוראה ממנו היתה יללת הסובלים (במסתרים). כי הצרות, אשר התגוללו עליהם מבלי-הרף, היו להם למקור דמעה תמיד. אמנם חרדתם סגרה בעד נאקותיהם: הם כבשו מגדל פחדם את מכאוביהם בהבם ונאנקו רם — אולם אנהותיהם העצורות היו להם כענויי שוה. ואיש לא נשא את פני אחיו וההולכים למותו בעודם בחיים ולא דאג להביא את ההרוגים אל קבר — וסבת שני הדברים יחד היה מפח-נפש האנשים, אשר

נואשו מחייהם — כי אלה, אשר לא היה חלקם במלחמות-האחים, קבלו עליהם ברצון את כל הבא עליהם, בדעתם, כי הם בני-מות באין מנוס. והמורדים דרכו על החללים, אשר נערמו מסביב להם, והתנגחו איש את רעהו בשארית עברה, כאלו שאפו רוח צועים מהפגרים המצעים לרגליהם. הם חבלו מחשבות-רצח חדשים לבקרים ומלאו אחרי עצתם הרעה מיד, ולא נבהלו מכל דרכי נאצה ורשע. ואף בעצי הקדש מעל יוחנן ובנה לו מהם מכונות-מלחמה. כי לפנים יעצו הכהנים הגדולים והעם לחזק את יסודות ההיכל ולהרים אותו עשרים אמה, והמלך אגריפס פזר כסף לרב והביא מן הלבנון את העץ הדרוש לבנין, גזעי עצים נפלאים בהדר גזרתם ובגדלם. אולם המלחמה השביתה את העבודה, ויוחנן גזר את העצים והקים לו מגדלים, כראותו, כי ארך העצים יספיק כנגד הנלחמים אתו ממעלה המקדש. הוא אמר להקריב את המגדלים אל בית-המקדש ולהציגם מאחורי החומה למול האכסדרה במערב, כי רק שם יכול להעמיד אותם, תחת אשר שאר חלקי הרה-הבית נפסקו על-ידי מדרגות למרחוק.

ו. ויוחנן קוה להתגבר על אויביו בעזרת המכונות אשר עשה, בחללו את הקדש, אך אלהים הוביש את יגיע כפיו והביא את הרומאים על העיר בטרם הספיק להציג אף אחד מן המגדלים. כי טיטוס אסף את כל חלקי צבאו וצוה את אנשיו לעלות על העיר והסיע אותם מקיסריה. תחת פקדתו נמצאו שלשת הלגיונות «), אשר חחרבו את ארץ יהודה לפני זה יחד עם אביו, וגם הלגיון השנים-עשר, אשר נגף לפנים יחד עם צסטיוס. ללגיון הזה יצא שם בנבורים, ועוד התמכר להלחם ביתר עז למחות את זכר מפלתו. טיטוס פקד על הלגיון החמישי לצאת לקראתו דרך אמאוס ועל הלגיון העשירי לעלות אליו דרך יריחו. והוא נסע עם צבאותיו הנשארים ואליהם נלוו גם חיל מלכי הברית, המון גדול מאד, ועוזרים רבים מארץ סוריה. גם את חסרון אנשי-הצבא בארבעת הלגיונות, כמספר אשר לקט אספסינוס ושלח עם מוציניוס אל איטליה, מלאו הפעם האנשים הבאים עם טיטוס. כי אלפים איש בחור באו אליו מן הצבא החונה באלכסנדריה ושלשת אלפים מחיל-המשמר אשר על נהר פרת. ועל כל ידידי טיטוס גדל טבריוס אלכסנדרוס ברוחו הנדיבה ובחכמתו, הוא אשר היה לפנים נציב במצרים ועתה נלקח אחר כבוד להיות למצביא הראש חלף הדבר אשר עשה, כי היה הראשון אשר תמך בימינו את הממשלה החדשה בתחלתה ובאמונה רבה נקשר אליה על כל צרה שלא תבוא. והוא הלך אחרי טיטוס להיות לו ליועץ בדברי המלחמה, כי היה גדול מחבריו במדת שניו ובדעת זקנים.

(*) אמר: החמישי, העשירי והחמשה-עשר.

פרק שני

טיטוס עלה על ירושלים ותר את המקום ונמצא בסכנה. מקום מחנהו. טולדו
הדרכים.

א. בעלות טיטוס על ארץ שונאיו הלכו לפניו עבדי המלך א) וכל צבא הברית ואתם יחד הסוללים ומודדי המחנה, ואחריהם נושאי כבודת שרי-הצבא, ואחרי אנשי-החיל המזינים הסוככים על אלה נסע טיטוס בעצמו עם בחורי הצבא ונושאי הרמחים (הלונכיות), ומאחוריו חיל הרוכבים אשר לגיונות; אלה נסעו בראש לפני מכוונות-המלחמה ויחד אתם שרי-האלף עם בחורי צבאם ושרי הגדודים (הקוהורטות), ואחריהם דגלי הצבא (הסמנים) עם הנשר בתוך, ולפניהם המחצצים הנותנים את האותות, ואחר אלה כל צבא המערכה מסדר בשורות, ששה ששה אנשים ברחב. ואחרי הצבא הלכו משרתי כל לגיון ולגיון ולפניהם כבודת הצבא, ומאחורי כל הצבא נסעו השכירים וחיל-המאסף השומר עליהם. ככה הסיע טיטוס את הצבא בסדר, כמשפט הרומאים, ועלה דרך ארץ שמרון ונכנס לראשונה אל גופנא, אשר נתפשה לפני זה בידי אביו, ובה נמצא מצב הרומאים, ושם לן לילה אחד והשכים בשחר ופנה קדמה ועבר עוד מעברה וחנה במקום הנקרא בלשון היהודים עמק הקוצים ב) בקרבת כפר אחד הנקרא גבעת שאול ג), הרחוק כשלישים ריס מירושלים. ובבואו שמה לקח עמו כשש מאות מבחורי רוכביו והלך לתור את העיר מסיבי ולבחון את חזק חומותיה ולתכן את רוח היהודים, אולי יבהלו בראותם אותו ויכנעו לפניו בטרם יתנגח אתם. לאזניו הגיע דבר האמת, כי העם, המדכא בידי אנשי-הריב והשודדים, חושק בשלום, אבל אינו ממלא אחרי רצונו, כי כשל פחו לקום על נפשו.

ב. כל העת אשר רכב טיטוס בדרך המלך העולה אל החומה לא יצא לקראתו איש משערי העיר. אולם כאשר נטה מן הדרך הזאת על-יד מגדל פספיגוס ונהג את גדוד הרוכבים הצדה, הגיחו פתאם אנשים לאין-מספר אצל המגדלים הנקראים מגדלי-הנשים מתוך השער אשר לנכח מזכרת (מצבת-הזכרון של) הילני והביקעו את שורות אנשיו והתנגחו פנים אל פנים עם הרוכבים ההולכים בדרך המלך ולא נתנו להם להתחבר עם אחיהם

א) חיל אגריפט.

ב) יש חושבים, כי זהו המקום הנקרא בקאים (שמואל ב, ו, כ"ג) בקרבת גבע.

ג) המחבר כתב את השם העברי ותרגם את מוכנו ליונית.

הנוטים מעליהם וסגרו את הדרך על טיטוס עם רוכבים מתי-מספר. אלה לא יכלו עוד לעלות, כי הככר לפני חומת העיר נחרשה כלה תלמים וחריצים מסביב לשדי בתי האילנות וגם גנים עברו בה לארכה ולרחבה וגדרות רבות הפרידו ביניהם. ומלבד-זאת ראה טיטוס, אשר לא יצלח בידו לשוב במרוצה אל אנשיו, כי האויבים נצבו ביניהם בהמון גדול, וכבר הפכו הרוכבים העולים בדרך המלך את פניהם ולשוב אל מחנם, כי רבים מהם לא ידעו את הרעה, אשר נמצא בה המלך א). וחשבו, כי גם הוא נסוג אחר, ונמלטו על נפשם. וכראות טיטוס, כי רק בגבורתו לבד יוכל למצא ישועה, הפך את סוסו וקרא אל חבריו אשר עמו ללכת אחריו וקפץ אל תוך המון אויביו לבקוע לו דרך ביניהם בחזק-יד ולשוב אל אנשיו. והפעם נגלה לעין מבין, כי מסבות המלחמות ופגעי המלכים בידי האלהים המה: אף כי הרבו המורים לירות בטיטוס, אשר לא היה לו קובע ולא שריון — כי לא יצא להלחם, רק לתור ואת מחנה האויב — לא נגע חץ אחד בבשרו, כי כל החצים ואבני-הקלע פסחו עליו ושבו ריקם, כאלו נשלחו להחטיא את המטרה. והוא גזר בחרבו בלי-הרף על ימין ועל שמאל ורבים, אשר נלחמו אִתּוֹ, הדף בפרסות סוסיו אל עבר פניו וגם רמס את הנופלים לארץ. למראה אמץ-לב הקיסר הרימו שונאיו קול צעקה וחזקו איש את רעהו להתנפל עליו, אולם בכל מקום אשר דפק שמה את סוסו, נסו אויביו מפניו והמונם נפוץ מעליו. חבריו, אשר היו עמו בצרה, דבקו אחריו, אף כי מטר חצים ואבני-קלע נפח עליהם מאחור ומשני צדיהם, ורק תקוה אחת נשארה להם להציל את נפשם, אם יגיעו למקום חפצם יחד עם טיטוס בטרם יקיפו אותם האויבים. רק שנים מהם הרחוקים ומטיטוס נפלו חללים. את האחד הקיפו היהודים ברכבו על סוסו ודקרוהו בחנית, ואת השני המיתו בקפצו למטה ולקחו את הסוס. ועם הנותרים שב טיטוס בשלום אל המחנה. ככה עשו היהודים חיל בקרב הראשון הזה והדבר עורר בלבם תקוה נמהרה, והשעה הקלה אשר שתקה להם נתנה להם אמץ-לב הרבה ובטחון בעתיד.

ג. ואחרי אשר התחבר בלילה הלגיון הבא מאמאוס אל צבאו, יצא הקיסר משם (מגבעת-שאול) לפנות בקר והגיע אל המקום הנקרא צופים (סִקּוּפּוֹס), אשר שם מתגלה העיר לעיני רואים ובית-המקדש מופיע בכל גדלתו, ועל-כן נקראה בצדק הרמה הסמוכה לעיר מצפון בשם צופים. במרחק שבעה ריסים מן העיר צוה טיטוס על שני הלגיונות לחנות שם יחדו, ועל הלגיון החמישי — לחנות מאחורי אלה שלשה ריסים, כי קצר פהו מעמל המסע בלילה ועל-כן גמר טיטוס לתת לו מקום מנוחה, למען יוכל לבנות לו שם

(*) המחבר קורא לטיטוס „מִלְכָּה“ ו„קיסר“ בחיי אביו.

מצודה לבטח. וכאשר החלו הלגיונות להקים את המצודות, בא גם הלגיון העשירי מדרך יריחו, אחרי השאירו שם חלק אנשי-הצבא המזינים לשמור על המעברה, אשר לכד אספסינוס לפניו. הלגיון הזה צוה לחנות במרחק ששה ריסיים מירושלים בהר הנקרא הר-הזיתים, אשר מפאת מזרח לעיר, ונחל עמק מפריד בינו ובינה, ושם הנחל קדרון.

ד. והמלחמה הקשה מן החוץ, אשר התגוללה פתאם על העיר, הפסיקה בפעם הראשונה את מריבות האחים הנצים ביניהם בלי-הרף. בבהלה השקיפו המורדים על הרומאים החונים בשלשה מקומות, ונוסדו יחדו בעצה רעה ונדברו איש אל רעהו: „למה אנחנו מחשים ואיזה רוח עבר עלינו לשאת במנוחה את שלשת המצודים אשר נבנו עלינו לעצור את רוח אפנו? הנה אנשי מלחמתנו מוסיפים אמן באין מכלים דבר — ואנחנו סגורים בחומותנו ואוספים את ידנו ומניחים את כלי-נשקנו ומביטים אל החזיון הזה, כאלו דבר יפה היה ונעשה לטובתנו! גבורים אנחנו — צעקו בקול — להלחם בינינו בלבד, והרומאים יראו ברכה בריבנו ויתפשו את העיר באפס-יד.“ כדברים האלה דברו בהתאספם יחד ותפשו את כלי-נשקם והגיחו במרוצה להלחם בלגיון העשירי. הם קפצו דרך הנחל והתנפלו בצעקה נוראה על האויבים הבונים את מצודת המחנה. והאנשים האלה נפרדו אז לגדודים יפים למלא את עבודתם ולרגלי הדבר הזה פרקו את רב נשקם, כי האמינו, אשר לא יערבו היהודים את לבם להתנפל עליהם, וגם אם יתנדבו לעשות כדבר הזה תפר מלחמת-האחים את עצתם — על-כן נבהלו עתה לדבר הבא עליהם פתאם ועזבו את מלאכתם, ואחדים נחפזו לברוח, ורבים רצו לקחת את נשקם, אבל בטרם הסבו את פניהם אל השונאים הפו ובהרבותיהם. כי היהודים התאזרו עז בראותם את נצחון חלוציהם ומספרם הלך הלך ורב, והמונם גדל עוד הרבה פעמים יותר בעיניהם ובעיני השונאים, כי היתה השעה משחקת להם. כי אנשי-הצבא (הרומאים) הסכינו לעמוד במערכה ישרה ולמדו להלחם בסדר על-פי הפקדה הנתונה להם, ומהומה גדולה היתה בהם הפעם, כאשר קמה עליהם מלחמה בטרם יכלו לערוך מערכה. על-כן נסוגו הרומאים אחור בפני השונאים המתנפלים עליהם פתאם, אבל מדי הפוך הנרדפים את פניהם אל היהודים המדביקים אותם, עצרו בעד מרוצתם וגם פצעו רבים מהם, אשר לא נזהרו בשטף רדיפתם. אולם מספר המגיחים מן העיר גדל כפעם בפעם, והמבוכה רבה בקרב הרומאים, עד אשר בדחפו ממקום המחנה. וכמעט היה כל הלגיון עדי אובד, לולא מהר טיטוס לעזרתו, בהגיע לאזניו שמועת הדבר. הוא הרבה ליסר את האנשים על מרץ לבם והפך את פני הבורחים, והתנפל עם בחורי הצבא אשר אתו על אגף היהודים מן הצד, והמית בהם לא מעט וגם פצע רבים, וגרש

את פלם ודחף אותם אל הנחל אשר למטה. והיהודים נמצאו ברעה גדולה בהתגלגלם במורד ההר, אבל אחרי עלותם מן הנחל הפכו את פניהם אל הרומאים ונלחמו בהם מעבר לנחל, וכה ארך הקרב עד חצות היום, וכאשר ירדה השמש מעט מרוח דרום, הציג טיטוס במערכה את אנשי-הצבא, אשר באו עמו לעזרה, ועוד אנשים מן הגדודים למול המגיחים מן העיר, ואת שארית הלגיון שלח אל ראש הר-הזיתים להקים מצודה.

ה. ובעיני היהודים נדמה הדבר למנוסת האויבים, והצופה אשר עמד להם על ראש החומה הניף את מעילו, ולאות הנתון הזה פרץ המון חדש מתוך העיר בזרם חזק מאד, עד אשר דמתה מרוצתו למרוצת חיות-טרף, ובאמת לא עצר איש מהעומדים במערכה לשאת את פבד גבורת היהודים: וכאלו נתך על הרומאים ברוך מכלי-קלע: הם נתקו את שורותיהם ופנו ערף-ונמלטו אל ראש ההר. רק טיטוס נשאר עם אנשים מתי-מספר במורד ההר. אמנם אוהביו, אשר בושו מפני ראש-הצבא ונשארו יחד עמו ולא פחדו מהסכנה, הרבו לדבר על לבו, כי יסוג אחור מפני היהודים (מרי הנפש) ההולכים למות, ולא יחרף את נפשו בעד אנשי-צבאו, תחת אשר עליהם מטל להשאר ולהגן עליו, וגם ישים אל לבו את ערכו, כי הוא ראש-הצבא וגם מושל העולם, ולא עליו לעמוד במערכה כאחד אנשי-הצבא, פן יביא עליו שואה, והוא כתרן אשר הכל נשען עליו. אולם טיטוס לא הטח את אזנו לשמוע, והתיצב למול האויבים הרצים אליו ונלחם פנים אל פנים עם המעפילים לעלות והכה בהם, ואחרי-כן ירד מן ההר והבקיע אל המון היהודים והדף אותם. הם נבהלו מאד מאמץ לבו ומעצם גבורתו, אולם לא ברחו אל העיר, רק נטו מעליו לשני עברים ורדפו אחרי אנשי-הצבא הבורחים אל מרום ההר. וטיטוס התנפל על השונאים מן הצד ובצר את רוחם. בין כה וכה ראו אנשי-הצבא, בוני המצודה בראש ההר, את אחיהם הבורחים למטה, ועוד הפעם נפל עליהם פחד ומהומה קמה ביניהם, וכל הלגיון נפוץ, בחשבו, כי איש לא יוכל לעמוד בפני עצם רוח היהודים, וגם טיטוס בעצמו פנה ערף, כי לולא הדבר הזה לא יכלו אנשי-הצבא לברוח ולעזוב אותו לנפשו. וכאלו נפלה מחמת אלהים « על האנשים: כי הסתובבו אנה ואנה, ופתאם ראו אחדים מהם את ראש-הצבא בקרב האויבים ופחדו מאד פן ימצאנו אסון, והרימו קול צעקות להודיע את הדבר בכל הלגיון. הבושה הפכה את פני אנשי-הצבא, והם החלו לחרף איש את אחיו על מנוסתם ועוד יותר על אשר עזבו את הקיסר לנפשו. ואחרי-כן התנפלו על היהודים בכל כחם והבריחו אותם

« המחבר השתמש פה בתמונה לקוחה מן המתולוגיה היוונית: „פחד פני“ (השגורה.

גם בלשונות אירופה).

בפעם אחת ממורד ההר ודחפו אותם אל הנחל. לאט לאט פנו היהודים אחור ולא חדלו להלחם, אולם הרומאים גברו עליהם בגבה מעמדם והדפו אותם אל העמק. טיטוס מהר עם אנשיו לרדוף אחריהם, ואת הלגיון שלה לבנות את המצודה מחדש, והוא עם העומדים עליו בראשונה עצרו את השונאים. ואם עלינו להודיע דבר אמת, מבלי להפריז על המדה מתוך חנף וגם מבלי להקטין את הדבר מתוך קנאה, יצא מדברינו, כי הקיסר בעצמו הציל את כל הלגיון הנמצא בצרה פעמים, וגם נתן לו להקיף ולבצר את מצודת מחנהו לבטח.

פרק שלישי

מריכת־אחים חדשה בירושלים. היהודים סמנו פח לרומאים וזיטוס יטר את הצבא על פחזותו.

א. וכאשר שבתה המלחמה לפני שערי העיר למצער, התעוררה מחדש המריבה אשר מבית, כי הגיע מועד חגיגת המצות בארבעה־עשר יום לחודש קסנתיקוס (ניסן). אשר הוא לדעת היהודים ראשית זמן צאתם מעבדות מצרים. ואנשי אלעזר פתחו את שערי המקדש וקבלו את כל בני העם הבאים שמה לעבוד את האלהים. ויוחנן עשה את החג כסות־עינים למומתו הרעה ושקד לשלוח את החשפים מקרב אנשיו, אשר היו גם ברבם טמאים, עם חרבות מתחת למדיהם, אל בית־המקדש לתפשו. ובבוא האנשים אל העזרה הפשילו את בגדיהם והראו פתאם את כלי־נשקם. מהומה גדולה קמה מיד סביב לבית־המקדש וצעקה עלתה למרום, כי בני העיר, שעמדו מרחוק למלחמת־האחים, חשבו, כי לנפשות קלם אורבים המרצחים, והקנאים הבינו, כי עליהם לבדם נטשה החרב, ועל־כן עזבו את משמר השערים וקפצו אל צנות המגדלים בטרם השיבו מלחמה אל חיק שונאיהם, ונמלטו אל המנהרות אשר מתחת למקדש. ובני העם נלחצו אל המזבח ונדחקו סביב לבית־המקדש ונרמסו ברגלים וגם הפו במקלות ובחרבות לאינ־מספר, ורבים מן האזרחים השקטים נהרגו בידי אנשי ריבם משנאת חנם או מקנאת איש, כאלו נלחמו אתם בשער. וכל איש, אשר היה לו לפני דבר קטטה עם אחד המרצחים ופניו הָפְרו עתה בבית־המקדש, נחשב לאחד הקנאים ונסחב ליסורים קשים. ואחרי אשר עשו אנשי יוחנן נוראות באנשים הזכאים והנקיים, נתנו סליחה לחיבים ושלחו לחפשי את היוצאים מן המנהרות, ותפשו בידם את חצר בית ה' הפנימית ואת כל הנשק הצבור שם והחליפו כח להלחם בשמעון. ככה בהפכה המלחמה המשלשת אשר לפני זה למלחמת שתי מפלגות.

ב. ובעת ההיא גמר טיטוס להעתיק את מחנהו מהר-צופים אל קרבת העיר ובחר לו מאנשי-צבאו רוכבים ורגלים כדי לעצור בעד היהודים לעת אשר יפרצו מן העיר, והציג אותם במערכה, ועל יתר צבאותיו פקד לישר את כל המקום עד חומת העיר. הם הרסו את כל הגדרות והמחיצות אשר הקימו יושבי המקום סביב לגני הירק ולשדי בתי האילנות, וכרתו את כל עצי-הפרי אשר נמצאו שם, וככה סתמו את כל השוחות והפחתים במקום ההוא, וגם את אבני-המכשול חצבו בקרן-מים, והפכו למישור את כל המקום אשר בין הר-צופים ובין מצבות הורדוס הסמוכות לברכה הנקראה עין-התנין (עין הנחשים).

ג. ובימים ההם טמנו היהודים מוקש לרומאים, וזה הדבר: אמיצי-הלב מבין המורדים יצאו מחוץ למגדלים הנקראים „מגדלי הנשים“, כאלו גרשו מן העיר בידי אוהבי השלום, ולמראה-עין חרדו, פן יעלו עליהם הרומאים והתלכדו יחד והתחבאו איש תחת כנפי רעהו, ובין כה וכה התיצבו חבריהם על החומה והתחפשו כבני עם ירושלים והרימו קול: „שלום, שלום“ ובקשו מהרומאים לכרות אתם ברית וקראו אליהם לבוא אל העיר והבטיחום לפתוח את שעריה, ובעוד הם קוראים כדברים האלה השליכו אבנים על חבריהם אשר יצאו מן העיר, כאלו אמרו לגרש אותם מעל החומה. ואלה שמו להם פנים כאלו הם רוצים לכבוש את מבוא העיר, ודברו תחנונים אל בני העיר, ומהרו מדי פעם בפעם אל הרומאים ושבו אחור כנבהלים א). ואנשי-הצבא הרומאים לא נמנעו מהאמין בדבר הערמה הזאת וחשבו, כי שונאיהם נסגרו בידיהם לעשות בהם נקמות וקו, כי אנשי העיר יפתחו את שעריה לפניהם, ולכן מהרו לעשות מעשה. אולם בעיני טיטוס נחשד דבר הקריאה מן העיר, אשר באה לפתע פתאם, כי עוד לפני יום אחד קרא אל העיר דברי שלום ביד יוסף ולא מצא אזנים קשובות, על-כן צוה הפעם לאנשי-הצבא להשאר על עמדם. אבל אחדים מאנשי-הצבא המפקדים לשמור על עושי המלאכה הקדימו לקחת את נשקם ולרוץ לקראת שערי העיר. והאנשים אשר גרשו מן העיר למראה-עין נסוגו מפניהם לראשונה, אך כאשר הגיעו אל המקום אשר בין מגדלי העיר מהרו במרוצה והקיפו את הרומאים והציקו להם מאחור, והעומדים על החומה המטירו עליהם חצים ואבני-קלע מכל המינים יחד, ורבים מהם נפלו חללים, ועוד יותר נפצעו, כי לא קל היה להם להמלט מחומת העיר בעת אשר לחצו אותם אויביהם מאחור. וגם הבושה על האנף אשר עשו ויראתם מפני שרי-הצבא אלצו אותם להתחזק בעת מפלתם. על-

א) ע"פ גרסת ניוה: „וכפעם בפעם הפכו את פניהם כנבהלים אל הרומאים

העולים עליהם“.

כן עמדו על-נפשם זמן רב, ואחרי אשר קבלו מכות גדולות מן היהודים והשיבו אל חיקם כמספר המכות אשר הפג, הצליח בידם לאחרונה להדוף את האויבים הסובבים אותם. הם נסוגו אחר ויהודים רדפו אחריהם וירו בהם עד מצבת הילני.

ד. ואחרי אשר עלה הדבר הזה בידי היהודים, לבשו גאווה לבלי חק ושפכו את לעגם על מערכות הרומאים, אשר נפלו במלכדת ערמתם, והניפו את מגניהם ורקדו בתרועת גיל. ואת פני אנשי-הצבא השבים קדמו גערות שרי החילים ופני הקיסר הזועמים, כי דבר אליהם קשות: „הנה היהודים האלה, אשר היאוש לבדו הולך לפניהם במלחמה, עושים את כל דבריהם בעצת-מזמה ובאים עלינו בנכלים וטומנים לנו פחים, וגם מצליחים בעלילותיהם, כי הם שומעים לקול מפקדיהם ואוהבים איש את אחיו ושומרים ברית אמונים ביניהם, והרומאים, אשר כל הימים היו עושים חיל בטכסיסי מלחמתם ובמשמעתם לשרי צבאותיהם, נגפו הפעם, כאשר נהפך לבם לעזוב את המדות האלה. הם גופלים, כי אינם יכולים לעצור את ימינם, ועוד חרפה גדולה מזאת — הם יוצאים במלחמה באין שר ומפקד, בעת אשר הקיסר נמצא אתם בקרב“. וטיטוס הוסיף לדבר: „הן חקי המלחמה יאנחו במרירות ומה יגדל כאב אבי בשמעו את דבר המכה הזאת. הוא האיש, אשר שיבה זרקה בו על שדה-המלחמה וכל ימיו לא מצאה אותו מגפה אשר כזאת. והן חקי המלחמה גוזרים תמיד ענש-מות על דבר קל, אשר עשה איש-הצבא בעברו על סדרי המערכה, ועתה ראו עיני החקים האלה חיל מלא עוזב את משמרתו. אולם בין יבינו הפעם עזי-הנפש אשר בכם, כי גם הנצחון מבלי פקדה לחרפה נחשב בעיני הרומאים!“ את הדברים האלה קרא טיטוס באזני שרי-החילים והראה לדעת, כי הוא רוצה לשפוט את האנשים בכל חמר הדין. ולבות האנשים חללו בקרבם בחכותם לענש-המות, אשר יעשה להם כמשפט, אולם הלגיונות הקיפו את טיטוס והתחננו על אחיהם אנשי-הצבא וגם נפלו לרגליו וחלו את פניו להעביר את אשם פחזות המעטים, בזכרו את משמעת כל הצבא הטובה, כי עוד ימחו האשמים את זכר מפלתם זאת במעשי גבורתם בעתיד.

ה. וטיטוס הטח את אזניו לבקשות האלה, כי גם הוא מצא חפץ בדבר, בחשבו, כי את היחיד החוטא יש לענוש בכל חמר המעשה, אולם את הרבים יאות ליסר רק בדברי תוכחת. הוא סלח לעון אנשי-הצבא אחרי אשר הרבה ליסרם בדברים, כי יקנו חכמה לעתיד, ואחרי-זאת התבונן בדבר, איכה ינקום ביהודים על מרמתם. מקץ ארבעה ימים נהפך כל המקום לפני החומה למישור, וטיטוס רצה להעתיק את כבודת הצבא ואת ההמון הנשאר (נושאי הכלים) בלא פגע, ועל-כן הציג את מבחר גבורי צבאו למול החומה

במערכה מרוח צפון לרוח מערב בעמק שבע שורות. הוא העמיד בראש המערכה את הרגלים, ואת הרוכבים מאחריהם, אלה ואלה היו שלש שלש שורות, והרובים התיצבו לאחורונה בשורה השביעית. המערכה הגדולה הזאת עצרה כח לשבר את זרוע היהודים המגיחים מן העיר, ועליכן עברו בהמות הסבל אשר לשלשת הלגיונות וההמון אשר לרגליהם לבטח. וטיטוס בעצמו שם את מחנהו במקום קרוב כשני ריסים אל העיר, מול קרן החומה אשר נמצא שם המגדל הנקרא פֶּסְפִּינוֹס, אשר שם חוג החומה המשתרע לצפון העיר סובב לצד מערב. וחלק הצבא הנשאר חנה לנכח המגדל הנקרא הפיקוס, גם הוא במרחק שני ריסים מהעיר. רק הלגיון העשירי נשאר במקום תחנותו על הר-הזיתים.

פרק רביעי

תבנית ירושלים.

א. והעיר ירושלים היתה מקפה בשלש חומות בצורות מכל עבריה, מלבד המקומות אשר סוככו עליהם נקרות עמקות, אשר לא תעבור בהן רגל איש, כי שם נמצאה רק מצודה אחת. העיר נוסדה על שתי גבעות צופות א) ועמק מפריד ביניהן בתוך, והעמק הזה חסם בעד הבתים הצפופים משתי הגבעות האלה. האחת, אשר נמצאה עליה העיר העליונה, היא גבוהה הרבה מאחותה וגם ישרה ממנה בארכה. על חסנה נקראה הגבעה הזאת בשם „מצודת דוד המלך“, הוא אבי שלמה, בונה בית-המקדש הראשון, ובימינו נקראה בשם השוק העליון. הגבעה השניה היא הנקראה בשם חקרא (אקרא), אשר עמדה עליה העיר התחתונה והיא עקומה משתי רוחותיה ב). ממול הגבעה הזאת נמצאה גבעה שלישית, אשר היתה לכתחלה שפלה מגבעת חקרא ועמק רחב הפריד בין שתיהן. אולם אחרי-כן בימים, אשר מלכו החשמונאים, סתמו את העמק הזה, ברצותם לחבר את העיר אל בית-המקדש וצדרו את ראש חקרא והשפילו את קומתה, למען אשר יתרומם בית-המקדש עליה. והגיא הנקרא בשם עמק עושי הגבינה ג), אשר אמרנו עליו, כי הוא מפריד בין העיר העליונה ובין הגבעה התחתונה, משתרע עד השלה—בשם הזה אנו קוראים למעין מים חיים (מתוקים) חזק. ומחוץ מקפות שתי הגבעות,

א) אשר פני האחת מוסכים מול פני רעותה.

ב) כלומר: אינה ישרה, נוטה לצדדים.

ג) ביונית: עמק הטורפזיים או טורפזיון.

אשר נוסדה עליהן העיר, נקרות עמקות, ומפני מורדות-הגבעות התלולים מכל הרוחות אין לעלות אל העיר משום עבר.

ג. והנה משלש החומות האלה האחת היא החומה הישנה, אשר נוסדה על הגבעה המתרוממת מעל לנבכי התהום, וקשה היה להבקיע אליה, כי מלבד משגב המקום היה גם בנינה איתן, מעשה ידי דוד ושלמה, והמלכים המולכים אחריהם החרו החזיקו בעבודה הזאת. ראשית החומה הזאת היתה ברוח צפון על-יד המגדל הנקרא הפיקוס ומשם השתרעה לעבר לשכת הגזית (הקסוסטוס) ומשם נגעה בבנין המועצה א) וכלתה בקרבת אולם-המערב אשר לבית-המקדש. ולעברה השני, מרוח מערב, החלה במקום שהוא ועברה דרך המקום הנקרא בית צוא ב) אל שער האסיים, ומשם נסבה לרוח דרום ועברה על מעין השלח, ומשם סבבה עוד הפעם ונטתה לרוח מזרח אל ברכת שלמה, עד הגיעה אל המקום הנקרא עפל, ופגעה באולם-המזרח אשר להר-הבית. והחומה השניה החלה על-יד השער הנקרא גנת אשר לחומה הראשונה והקיפה את רוח הצפון לבד ג) והשתרעה עד מצודת אנטוניה. וראשית החומה השלישית היה מגדל הפיקוס ומשם לרוח צפון השתרעה עד מגדל פספינוס, ואחרי-כן ירדה אל מול מצבת הילני, היא שהיתה מלכת חדיב ובת המלך איזט. ומשם נמשכה לארך מערות המלכים וסבבה את מגדל הפנה על-יד אבן הזכרון הנקראה מצבת הכובס ד) ופגעה בחומה הישנה וכלתה אל נחל קדרון. את החומה הזאת הקים אגריפס על העיר שחברה לירושלים, אשר ישבה כלה פרוזת, כי העיר צרה מהמון יושביה ומעט מעט פרצה מתוך חומותיה, ויושביה ספחו על גבול העיר את מורד הגבעה אשר מצפון להר-הבית, הרחיבו את העיר הרבה ובנו את הגבעה הרביעית הנקראה ביזתא (בציתא), המתרוממת למול אנטוניה וחריץ עמק מפריד ביניהן. החריץ הזה נחפר במחשבה תחלה, פן יגעו יסודות אנטוניה בגבעה הזאת, ויקל להגיע אליהם וגם יקטנו בגבהם. ועמק החריץ הוסיף הרבה גם על גבה המגדלים. חלק העיר הנבנה מחדש נקרא בפי יושבי המקום „ביזתא“ ואולי יש לתרגם את השם הזה יונית: „העיר החדשה“.

א) כנראה, בית-הדין, הסנהדרין; לפי מסרת התלמוד היתה הסנהדרין יושבת בלשכת הגזית, ומכאן נראה, אולי, כי היה מושבה בבנין הסמוך ללשכה היא.

ב) ביונית: Βιζοῦ, ויש רואים בכיתוב-זו את מקום שער האשפות המוכר בנחמיה (ג, י"ג, י"ד).

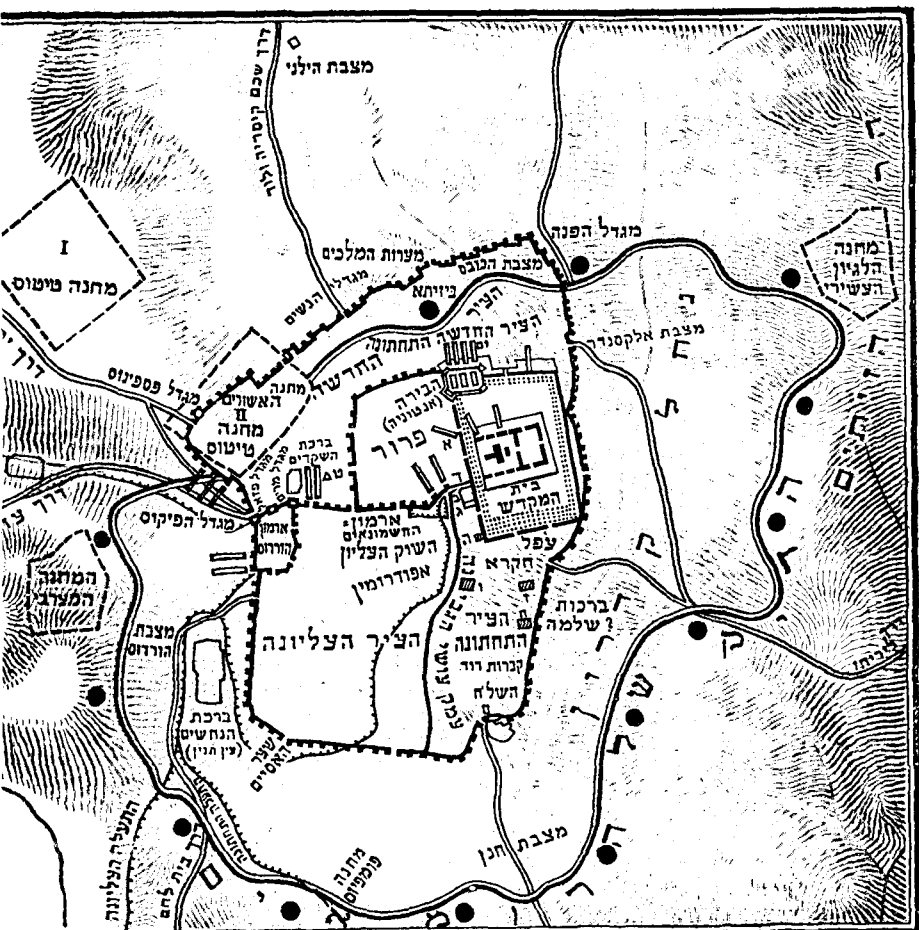
ג) כך כהוצאת ניזה. כהוצאה הישנה: „הקיפה את רוח הצפון אשר למצודה“ (חקרא).

ד) צריך עיון.

ה) או סורק-הצמר (ביונית: Πναιφίς), שדה-כובס* הזכר כישעיה, ה, ג.

וכאשר שאלו יושבי העיר הזאת חומה להגן עליהם, החל אגריפס המלך — אבי המלך המושל עתה, הנקרא כשמו — לבנות את החומה, אשר דברנו עליה, אך ירא את הקיסר קלודיוס, פן יחשד בו, כי בבנין המבצר הגדול הזה הוא מכִּן לחולל תמורות ולקשור קשר — ועל-כן השבית את עבודת החומה, ורק את יסודותיה בלבד הציב. ובאמת נבצר מידי אדם לכבוש את העיר, אֵלו הצליח אגריפס לכלות את מלאכת החומה אשר החל. כי אֲשִׁיות החומה חִברו מאבני גזית, עשרים אמה ארכן ועשר אמות רחבן, ולא קל היה לתורר תחתיהן בכלי-ברזל, וגם מכונות-מלחמה לא עצרו כח לערער אותן. ועבי החומה היה עשר אמות וקומתה היתה עולה הרבה על עביה, לולא הופרה עצת המיסד הנעלה. אחרי-כן שקדו היהודים על מלאכת החומה הזאת, אולם לא יכלו להרים אותה אלא עד עשרים אמה, והצנות עליה היו גבוהות שתי אמות, ולמעלה מהן בִּחוּנים בני שלש אמות, עד אשר הגיע גבה החומה כִּלָּה עד עשרים וחמש אמה.

ג. וממעל לחומה התרוממו מגדלים, עשרים אמה רחבם ועשרים אמה גבהם, רבועים וקצקים כמו החומה בעצמה, ובטוב דבק האבנים וביפין לא עלו עליהן כל אבני היכל, ועל יסודות המגדלים המצקים, אשר היו עשרים אמה, נבנו חדרים מפארים ועליות על גבם, ובהן אגנים למקוה מים-הגשמים ושלִיבִים רחבים אל כל עליה ועליה. בחומה השלישית היו תשעים מגדלים כאלה ובין כל מגדל ומגדל רֵוַח מאתים אמה, ומגדלי החומה התיכונה היו ארבעה-עשר, והחומה הישנה נחלקה לששים מגדלים. וכל מעגל חומת העיר מסביב היה שלשים ושלשה ריס. והנה כל החומה השלישית הזאת היתה נפלאה בתכונתה, אך נפלא עוד ממנה היה המגדל פִּסְפִּינוס בקרן צפון-מערב, אשר על-ידו חנה טיטוס. כי גבהו הגיע עד שבעים אמה ולעת עלות השמש היו משקיפים מראשו על-פני ארץ ערב עד הים, קצה נחלת העברים. והוא היה בן שמונה קרנות. ממעל המגדל הזה נמצא מגדל הפיקוס, אשר בנה אותו המלך הורדוס יחד עם שני המגדלים הסמוכים אליו, והם נפלאו בגדלם וביִפְיָם ובחסנם בין מגדלי העולם כִּלָּו. כי מלבד רוח המלך הנדיבה וקנאתו לכבוד ירושלים כללו את הדר הבנינים האלה רגשות לב האדם אשר בו, בהקדישו אותם לזכרון שלש נפשות היקרות בעיניו מפל, נפשות אחיו ואוהבו ואשתו, אשר על שמם קרא את המגדלים — הלא הם אשתו, אשר המית אותה מקנאת אהבתו — כאשר ספרנו למעלה, ואחיו ואוהבו, אשר אבדו לו במותם מות גבורים במלחמה. והנה מגדל הפיקוס, הנקרא על-שם אוהב המלך, היה רבוע, רחבו וארכו עשרים וחמש אמה וגבהו שלשים אמה, ולא היה בו מקום נבוב. ממעל למבנה-הסלעים המצק הזה נמצא מקוה למי הגשמים עמֵק עשרים אמה, ולמעלה ממנו בית שתי דיוטות

תכנית ירושלים בשעת המלחמה

(על-פי פ. ספיס וה. גוטי)

(א) הגזית	(ד) הגשר	(ח) בית מוגבו
(ב) בית-המועצה (הסנהדריה)	(ה) שער המעלה	(ט) מצבת יוחנן כ"ג
(ג) הארכיון	(ו) ארמון הילני	(י) סתרוטיון
	(ז) חצר גרפטי	

גבוה עשרים וחמש אמה, אשר נמצאו בו חדרים מחדרים שונים, ועוד למעלה ממנו שני מגדלים גבוהים שתי אמות ובהונים גבוהים שלש אמות, עד אשר הגיע גבה כל המגדל לשמונים אמה. והמגדל השני, הנקרא על שם פצאל אחי הורדוס, היה שוה במדת ארכו ורחבו ארבעים, ארבעים אמה, וגם קומת יסודו המצק היתה ארבעים אמה, וממעל ליסוד הזה נמצא אולם על-פני כל המגדל גבוה עשר אמות ועליו סככו צנות ואתיקים, ובתוך נבנה ממעל לאולם מגדל שני, אשר נחלק לחדרים נהדרים, וגם מרחץ נמצא בו, עד אשר נראה, כי אין המגדל הזה נופל מבית מלכים. וראש המגדל היה מקשט בצנות ומגדלים קטנים ממעל להן. וגבה פָּלוּ היה כתשעים אמה ובתבניתו דמה למגדל המאור אשר בפרוס, המנחה את הבאים לחוף אלכסנדריה, אולם עוד עלה עליו במדתו סביב. בימים ההם היה המגדל הזה למצודת נוגש לשמעון ובן גיורא. והמגדל השלישי הוא מרים, הנקרא בשם המלכה, ויסודו המצק היה עשרים על עשרים אמה וגם קומתו היתה עשרים אמה. והעליות אשר על גבו עלו עוד בהדרן ובתפארתן על יתר המגדלים, כי חשב המלך, אשר נאה לפאר את המגדל הנקרא על שם אשתו יותר מהמגדלים האחרים, הנקובים בשמות הגברים, תחת אשר היו המגדלים האלה חזקים יותר ממגדל האשה. וכל גבה המגדל היה חמשים וחמש אמה.

ד. זאת היתה מדת המגדלים. אולם למראה עיניו עלו עוד יותר בגבהם בגלל תכונת המקום, כי החומה הישנה, אשר ממנה התרוממו, נוסדה על גבעה גבוהה והתנוססה ממעל לגבעה ככֶּפֶה גבוהה שלשים אמה, ועליכן נוסף עוד הרבה על מדת המגדלים העומדים במרום החומה. ונפלא היה גם גדל האבנים, כי לא מאבני השדה הוקמו המגדלים האלה, ואף לא מאבנים, אשר ישא אותן אדם בכתף, כִּי־אם מאבני־גזית, פָּלֶן שֵׁישׁ לבן, וארך האבן האחת היה עשרים אמה ורחבה וקומתה עשר, עשר אמות, והן חִבְרוּ אשה אל אחותה, עד כי נדמה כל מגדל לעֵינֵי רואה כבנוי פָּלוּ מסלע אחד, אשר חלו בו אחרי־כן ידי הַסֵּמֶתִים ונתנו לו את תבניתו ועשו מקצועותיו, ולא נפרו הסדקים בין האבנים המִדְבְּקוֹת. המגדלים האלה נמצאו בצפון החומה, ומבית חֶבֶר אליהם ארמון המלך, אשר קצרה לשון אדם למנות את שבחו, כי היה כלול בהדרו ובפאר חסנו. ומסביב לו התנוססה חומה גבוהה שלשים אמה, אשר נמצאו בה ברוחיים שוים מגדלי־תפארה וחדרים גדולים לסֻדָּה ויציעות־אורחים למאות. מי יוכל לתאר את מרצפת הבנינים האלה, אבנים מאבנים שונות ויקרות, אשר הובאו מכל הארצות למכביר. ומה נפלא היה ספון החדרים בגדל קורותיו המִצְפּוֹת לתפארה, ולא היה קץ למספר החדרים ולעשר תכונתם ושפעתם. וכל חדר היה מלא כלי־בית, ורֵב הכלים אשר בהם היו כסף וזהב, ואֶסְטֵנְיֹות מסביב לחדרים השתרגו יחד ועמודים

מעמודים שונים נמצאו בהם, וחלל האויר היה ירק כֶּסֶף, כי עצים מעצים שונים צמחו שם ובין העצים היו שבילים ארְפִים לשוח ומסביב לאלה נמצאו ברכות עמקות ומקנימים מלאים ובכל מקום מזרקות נחשת רבים מאד, אשר קלחו מהם מים, ומסביב לברכות היו מגדלים קטנים רבים, שובכים ליוני הבית א). אכן לא יוכל איש לפרש את כל הדר ארמון המלך כהלכה, ועד היום הזה מאדיב את הנפש זכרון השממה, אשר עשתה בו אש השודדים. כי לא הרומאים שלחו את הבנינים האלה באש, רק שונאי העיר מבית, כאשר ספרנו למעלה, כי בראשית המרד יצאה אש מן הבירה (אנטוניה) ועברה אל ארמון המלך ואכלה את עליות שלשת המגדלים.

פרק חמישי

תכנית המקדש.

א. כבר דברתי, כי נוסד בית המקדש בראש גבעה בצורה ובראשונה צשא המישור, אשר במרום הגבעה, בקשי את ההיכל והמזבח, כי מכל עבריה היתה תלולה על־פני התהום. המלך שלמה, הוא אשר בנה את ההיכל, הקיף את חלק המזרח חומה והעלה על הסוללה (תֶּסְכֶר) אולם אחד. וההיכל נשאר חשוף מיתר צדדינו. אולם בדורות הבאים אחרי שלמה הוסיף העם כל הימים להעלות עפר ומסביב להיכל, עד אשר התישר ראש הגבעה והתרחב, ואחרי־כן פרצו בחומת הצפון (של העיר) והוסיפו ועל תחום המקדש כמדה, אשר היה בה אחרי־כן כדי להקים חומה מסביב לכל המקדש. שְׁתוֹת בנויים שלש מדרגות הוקמו על הגבעה מסביב, משרשיה למטה עד ראשה למעלה, ובוה בצעו היהודים מעשה גדול, אשר לא קוו אליו — אחרי אשר השקיעו בעבודה הזאת עמל דורות אין־חקר ופזרו את אוצרות הקדש, אשר הובלו מכל אפסי ארץ שי לאלהים — ואחרי־כן בנו את החומה העליונה ואת החומה התחתונה מסביב למקדש. ובמקום הַשָּׁפֵל נבנתה החומה על יסוד גבוה שלש מאות אמה ובמקומות רבים עלתה עוד קומת אֲשִׁיתִיה. אולם מוסדות הבנין לא נראו בכל עמקם, כי נִסְתָּם העמק ולרגלי החומה הרבה, למען יִשָּׁר את רחובות העיר. ואבני היסוד היו גדולות ארבעים אמה, כי עשר הכסף ורוח העם הנדיבה תִּזְקוּ את מאמצי הכח במדה אשר לא תֵּאֱמָן כי תִּסְפָּר, והדבר, אשר לא נועז איש לפנים לצפות לו, תם ונשלם אחרי עבודה נצחת לקץ עֶדֶן וְצַדִּימִים.

(*) הורדוס אהב לִבְנֹד יוֹנִים, ועל שמו נקראו יוני הכית בתלמוד יוני הַרְיִסְאוֹת.

ב. והבנינים, אשר הוקמו על האשיות האלה, היו נאים למוסדיהם הנפלאים. כי כל האולמים (האסטוניות) היו כפולים (סטיו לפנים מסטיו) והעמודים, אשר נשענו עליהם, היו גבוהים עשרים וחמש אמה, וכל אחד מהם היה אבן אחת, שיש לבן, ספונה בלוחות ארוים, ועשר תכונת העמודים האלה והדר פתוחיהם וכן מזגם א) היו תאוה לעין-רואה, אף כי לא הוסיפו על התפארה הזאת מעשה צלמים (ציורים) ולא מעשי פסלים. ורחב האולמים היה כשלשים אמה. וכל ארך האולמים מסביב היה כששה ריסיים, יחד עם אולמי אנטוניה (הבירה). וכל הככר מתחת לרקיע ב) היה רצוף אבני צבעונים, אבנים מאבנים שונות. והעובר דרך הככר הנה (הר-הבית, החצר החיצונה) אל המקדש השני הגיע עד מחיצת אבנים מסביב למקדש (הסורג), אשר היתה גבוהה שלש אמות וכלילת לפי במלאכתה, ובמחיצה הזאת נמצאו ברנחים שוים עמודים המודיעים את חקי הטהרה (הקדשה), אלה בכתב יון ואלה בכתב רומא, לאמר, כי אסור לאיש נכרי לבוא אל הקדש, כי המקדש השני (חצר בית ה' הפנימית, העזרה) נקרא בשם קדש ובארבע-עשרה מעלות עלו אליו מן המקדש הראשון (החצר החיצונה, הר-הבית) והוא היה רבוע ממעלה ולמקדש הראשון וגם לו היתה חומה מסביב. והחומה הזאת היתה גבוהה מחוץ כארבעים אמה, אך המעלות כסו את חלקה, ומבית היה גבה החומה עשרים וחמש אמה, יען אשר נשענה החומה בבנינה למקום גבוה יותר, ועל-כן לא נראתה בכל קומתה, כי כסתה עליה הגבעה. ובין ראש ארבע-עשרה המעלות ובין החומה נמצא רוח עשר אמות פלו מישור (החיל). ומשם העלו מדרגות בנות חמש מעלות אל השערים (שערי העזרה). ומספר השערים מצפון ומדרום היה שמונה, ארבעה בכל אחת משתי הרוחות, ושני שערים לרוח מזרח מפני הצרך, כי מהעבר הזה נמצאה עזרה מקפה חומה לנשים, למען תוכלנה לעבוד את אלהים, ועל-כן היתה דרוש שם שער שני, אשר נחצב מול השער הראשון, ונס ביתר הרוחות נמצאו שער אחד בדרום ושער אחד בצפון לעבור בהם אל עזרת הנשים. כי נאסר לנשים לבוא ביתר השערים ולעבור את מחיצת העזרה אשר להן. והמקום הנה (העזרה) החר לנשי ירושלים ולנשי היהודים אשר מחוץ לתקן בו את עבודת אלהים. ובחלק ושל המקדש השני, העזרה אשר לרוח מערב לא היה שער, ובנין החומה היה מלא מהעבר הזה (בלי פרץ שער) לכל ארכה, והאולמים (האסטוניות) אשר בין השערים מבית לחומה ג) השתרעו לפני

א) ההרמוניה שלהם.

ב) חצר המקדש, שלא היה מקסת גב.

ג) הם כנראה אולמי השערים, הנזכרים (ביחיד) בספר יחזקאל (מ, ט ועוד).

הלשכות ונשענו על עמודים יפים וגדולים מאד. אף כי לא היו האולמים האלה כפולים, לא נבדלו במאומה — מלבד גדלם — מן האולמים אשר בשפל המקדש.

ג. ותשעה ממספר השערים היו מצפים כָּלָם זהב וכסף, הדלתות והמשקופים (והמזוזות) גם יחד, ורק השער האחד, הוא השער החיצון אשר להיכל א, היה מצפה נחשת מקורינתוס ובהדרו הרב עלה על השערים המכספים והמזהבים. ובפתח כל שער היו שתי דלתות, שלשים אמה גבוהה אחת וחמש-עשרה רחבה. פתחי השערים גדלו ורחבו מבית למבוא לשני עבריו והיו לאכסדרות, אשר מראה מגדלים להן, שלשים אמה רחב האחת ושלשים אמה ארכה וארבעים אמה ומעלה קומתה, וכל אחת נשענה על שני עמודים וחוט שתיים-עשרה אמה סבב את העמוד האחד. ומדה אחת היתה לכל השערים, מלבד השער אשר ממעל לשער הקורינתי (שער ניקנור), הוא אשר העלה מעורת הנשים מרוח מזרח ונמצא ממול לפתח ההיכל (האולם), כי הוא היה גדול יותר הרבה, רום קומתו הגיע עד חמשים אמה ודלתותיו היו גבוהות ארבעים אמה ובעשר תפארת צדו עלה על כל חבריו והיה מצפה כסף וזהב סגור. ואח צפוי זההב על תשעת השערים הנותרים עשה אלכסנדרוס אבי טבריוס ב). חמש-עשרה מעלות העלו ממחיצת עורת הנשים אל השער הגדול והן היו שפלות מחמש המעלות, אשר עלו בהן אל יתר השערים.

ד. ובית ה' (ההיכל ג) נמצא בקרב מקום המקדש ובשתיים-עשרה מעלות עלו אליו, ולעבר פניו היתה מדת קומתו שוה אל מדת רחבו, מאה אמה, ומאחור היה הבנין צר ארבעים אמה מהמדה הזאת, כי לעבר פניו פשטו לשתי צלעות הבית כדמות כתפות (אגפים), עשרים אמה האחת ד). ופתח השער הראשון (החיצון ה) אשר לבית היה גבוה שבעים אמה ורחב עשרים וחמש אמה, ודלתים לא היו לו, כי היה מכוון כנגד מרחבי השמים ואפסי-

א) הוא שער ניקנור, הידוע מן המשנה, בצד מזרח.

ב) הוא אחי פילון הידוע מאכסנדריה ואבי טבריוס המומר, מי שהיה נציב

ביהודה ואחר-כך במצרים, וראש הצבא הרומאי הצר על ירושלים.

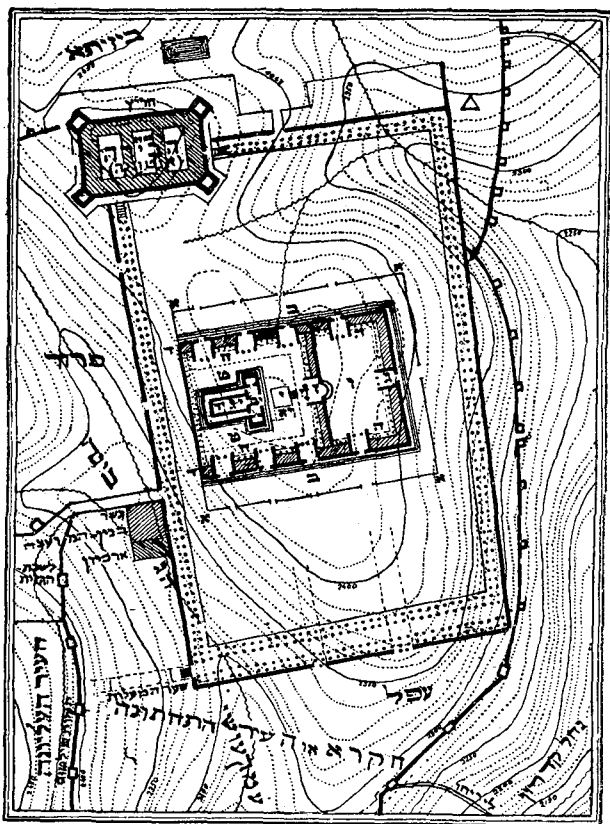
ג) כל הבית נקרא בשם היכל, וביחוד נקרא בשם זה החלק המערבי (הקדש עם

קדש-הקדשים), הנקרא בספר מלכים "ההיכל קָפְנִי", והחלק המזרחי נקרא במשנה (על יסוד יחזקאל ויואל) בשם "אולם".

ד) מפני זה נמשך בית-המקדש לארי (רובץ) במשנה (מדות ד, ו).

ה) זה הוא "פתחו של אולם", הידוע מן הספרות התלמודית. ויש סתירה בנרדך

מדתו בין דברי המחבר ובין דברי המשנה.

תכנית בית-המקדש

(בנין הורדוס)

(א) הסורג (ומבית לו: החיל)	(ו) עזרת הנשים
(ב) מעלות העזרה	(ז) השער הגדול (שער הקדים של העזרה)
(ג) שער הנחשת או השער הקורינתאי	(ח) עזרת ישראל
(ד) פשכות בית-האוצר	(ט) עזרת הכהנים
(ה) האולמים של העזרה	(י) מזבח העולה
(יא) הכבש של המזבח	
(יב) האולם של ההיכל	
(יג) ההיכל	
(יד) בית קדשי-הקדשים (הדביר)	

תבל, אשר אין להם גבול. ומעבר פניו היה הבית כִּלְוֹ מִכְסֵה זֶהָב. ודרך הפתח הופיע הבית הראשון, הוא ההיכל אשר מחוץ (האולם), הגדול מאד וכל אשר מסביב לשער הפנימי (שער ההיכל לְפָנָי, או ההיכל סתם) האיר את עיני הרואים בנגה זהבו. כי הבית הפנימי (ההיכל) נבנה עם עליה ממעלה (שתי דיוטות) ורק הבית הראשון אשר לפניו (האולם) לא נפסק בקומתו. והתרומם למעלה תשעים אמה, וארכו היה חמשים אמה ורחבו עשרים אמה א). והשער מבעד לבית הזה (המוליך מן האולם אל ההיכל) היה כִּלְוֹ מִצִּפֵּה זֶהָב, כאשר אמרתי, וככה גם הקירות מסביב לו. וממעל לשער נמצאה גפן זהב, אשר ירדו ממנה אשכולות כקומת איש. והנה הבית הפנימי (ההיכל) נבנה עם עליה, ועל־כן נראה שפל בקומתו מהבית החיצון (האולם) ודלתות זהב היו לו, חמשים וחמש אמה קומתן ושש־עשרה אמה רחבן. ולפניהן נמצא מסך (פרכת) בבלי כמדה הזאת, עשוי מעשה חושב, תכלת ובוץ (שש) ותולעת־שני וארגמן. ועבודת המסך היתה נפלאה, כי תערבת המינים האלה לא נעשתה בלי דעת ותבונה, כי־אם להראות את צלם העולם, ועלה במחשבה לתת בתולעת־השני את סמל האש, ובבוץ את סמל האדמה, בתכלת את סמל האויר ובארגמן את סמל הים; אלה (תולעת־השני והתכלת) נבחרו לזה לפי דמות צבעיהם, והשש והארגמן על־פי מוצאם, כי את הראשון מצמיחה האדמה והשני בא מן הים. והפרכת היתה רקומה תבנית כל השמים וצבאם מלבד החיות (מזלות לגלגל החמה).

ה. והעובר מבית לאלה (הפרכת ושער ההיכל) היה בא אל החלק התחתני אשר להיכל, גבהו ששים אמה וארכו ששים ורחבו עשרים אמה ב). וגם חלק ששים האמה נחלק לשנים. החלק הראשון, אשר נבדל ממנו, היה ארך ארבעים אמה, ובו נמצאו שלשת הדברים הנפלאים, הכלים אשר יצא שמם לתהלה בקרב כל באי עולם, הלא הם: המנורה והשלחן ומזבח־הקטרת. הנרות רמזו לשבעת הכוכבים הנבוכים (הפְּלַנֶטִים), כי זה היה מספר הקנים היוצאים מן המנורה. ושנים־עשר הלחם, אשר על שלחן־השרת, רמזו לגלגל החיות (מזלות החמה) ולחדשי השנה. והמזבח, הנושא עליו שלשה־עשר סמי קטרת משפע הימים יהמדבר והארץ הנושבת, הראה, כי תבל ומלואה היא מהאלהים ולאלהים. ההיכל אשר לפני ולפנים היה ארך עשרים אמה. וגם הוא נבדל בפרכת מחלק ההיכל אשר מחוץ לו. וכל דבר לא נמצא בו, ואסור היה לכל אדם להכנס ולנגוע ולהסתכל בו. הוא נקרא בשם „קדש־הקדשים“. מסביב לצלעות ההיכל התחתון נמצאו תאים רבים, תחתיים, שניים ושלישיים.

א) כאן הארך מִכּוֹן (מצפון לדרום) והרחב ממזרח למערב.

ב) כאן הארך ממזרח למערב והרחב מצפון לדרום.

ולכל אחד מהתאים האלה היה מבוא מעבר השער. והחלק העליון (העליה שעל-גבי ההיכל) לא היה מקף סביב, ועל-כן היה צר יותר. וגבהו היה ארבעים אמה והיה דל מהחלק התחתון. ואם נחבר את ארבעים האמה אל ששים האמה אשר להיכל התחתון, יצאו לנו מאה אמה קומת ההיכל כפ"ו.

ו. לפני ההיכל מחוץ לא חסרו אף דבר אחד המרהיב את הלב והמצודד את העינים. כי בכל מקום היה מצפה לוחות זהב כבדים ולעת עלות השמש היה זורע נגה כמראה אש לזהטת, וכאשר הפיל איש להתבונן אל ההיכל, אלץ אותו הנגה להסב את עיניו מנגדו, כאלו-עורו אותן קרני השמש. ולזרים העולים אל ירושלים נראה למרחוק כדמות הר מכסה שלג, כי במקומות אשר לא צפה זהב היה לבן-צח, ועל ראש כפתו היו נעוצים וני זהב מוחדים, לבל ירד שמה עוף השמים ולא יזהם את המקום א). ומאבני ההיכל הגיעו אחדות למדת ארבעים וחמש אמה בארכן, וקומתן חמש אמות ורחבן שש. ולפני ההיכל נמצא המזבח (מזבח העולה), חמש-עשרה אמה קומתו, וארכו ורחבו חמשים אמה על חמשים אמה, בנין רבוע, ופנותיו היוצאות ממנו היו כדמות קרנות והמעלה על המזבח השתרע מדרום בשפוע קף (בכבש), וכל ברזל לא נגע בו מעולם. ואת ההיכל והמזבח צטרה מחיצה בגבה אמה, עשויה מאבנים גאות, חמדה לעינים, והיא הבדילה בין הכהנים ובין העם. לזבים ולמצרעים היה אסור לבוא בשערי העיר פלה, ולנשים דוות נאסר לבוא בשערי המקדש. אולם גם בעת טהרתן לא היה להן המשפט לעבור את הגבול, אשר דברנו עליו למעלה. ומן הגברים נעצר כל איש, אשר לא התקדש כליל מטמאתו, לבוא אל החצר הפנימית. וגם הכהנים, אשר לא הטהרו, לא יכלו לבוא שמה.

ז. ובני משפחת הכהנה, אשר לא יכלו לשרת בקדש מפני מום אשר בבשרם, היו באים לפניו מן הקלעים עם אחיהם הכשרים ומקבלים את חלקי הזבחים על-פי משפט הכהנה, אך לבושיהם היו בגדי חל. כי רק הכהנים המשרתים שמו עליהם בגדי קדש. ואל המזבח וההיכל קרבו רק הכהנים, אשר לא נמצא בהם פסול, בלבוש בוץ (שש), ונאסר עליהם באסור חמור לשתות יין מפני כבוד עבודת אלהים, פן יקרה להם מכשול בעת שרתם בקדש. גם הכהן הגדול עלה אתם יחד אל המקדש, אולם לא בכל ימי השנה, רק בשבתות ובראשי-חדשים, במועדי השנה הכתובים בתורה, וכן גם ביום עצרה לכל העם מימים ימימה. ובשרת הכהן הגדול בקדש היה לבוש אזור (מכנסי) בד על ירכיו עד תמניו ומתניו ולמעלה נשא כתנת בד על בשרו, ועל הקנת מעיל כליל תכלת, היורד על הרגלים, עם שפה וגדילים עליה ועל

(*) מעין שפור כזה נקרא במשנה "כלה עורבי".

הגדילים נעשו פעמוני זהב ורמוני זהב, פעמון ורמון. הפעמונים היו סמן לרעם והרמונים סמן לברק. והחשב (חשב האפוד), המהדק את המעיל אל החזה, היה רקום חמש רצועות חוטים שונים קשורים, מעשה חושב, זהב וארגמן ותולעת־שני ובוץ (שש) ותכלת, אלה המינים אשר ספרנו, כי מהם נרקמה הפרכת להיכל. גם האפוד נרקם מחמשת המינים האלה, אולם בו נמצא זהב יותר. ומראה הבגד הזה (האפוד) היה כתבנית שריון המכסה על הבשר. ושני שלטי זהב קטנים (כתפות) חברו את האפוד ובהם שָׁבְצו אבני־שהם א) גדולות ויפות, ועליהן נחרתו שמות שבטי העם. ומהעבר השני (מעבר פני הכהן הגדול) היו תלויות שתי־עשרה אבנים יקרות אחרות, שלש שלש בארבעה טורים, ואלה הן: אדם, פטדה וברקת, נֶפֶךְ, יהלם וספיר, שבו אחלמה וְשֵׁם, ישפה, שהם ותרשיש ב), ועל כל אחת מהן נכתב אחד משמות השבטים. ואת ראשו כסה הכהן הגדול במצנפת שש ומסביב לה פתיל תכלת, ועל הפתיל מסביב זר זהב, הנושא פתוחי חותם הכתב הקדוש, אלה היו ארבע אותיות ג). אולם לא בכל עת נשא הכהן הגדול את הבגדים האלה, כי לבש בגדים פשוטים מהם (בגדי לבן) מדי בואו אל הדביר. רק פעם אחת בשנה בא לבדו אל המקום הזה, ביום אשר בו צוה כל העם לענות את נפשו לאלהים. ויתר דברי העיר וההיכל ומשפטיהם וחקיהם אכתוב לכל פרטיהם בפעם אחרת, כי עוד דברים רבים נשארו לספר עליהם.

ה. והבירה (מצודת אנטוניה) נמצאה בקרן הפנה, אשר בה נפגשו שני אולמות המקדש הראשון (הר־תבית), האולם אשר לרוח צפון והאולם אשר לצד מערב. היא נבנתה בראש סלע גבוה חמשים אמה ותלול מכל עבריו ובנינה היה מעשה ידי המלך הורדוס, אשר הראה בה את תכונת רוחו הנדיבה ביותר שאת. לראשונה צוה לצפות את הסלע מן היסוד בלוחות אבן, למען יהיה כלול בהדרו וגם יצנח כל איש אשר ינסה לעלות עליו או לרדת ממנו, ולפני בניני המצודה נמצאה חומה, שלש אמה קומתה, ומבית למחיצה הזאת התרוממה המצודה (אנטוניה) בכל שיאה עד גבה ארבעים אמה. בשטחה ובתכנית בנינה דמתה המצודה מבית לארמון מלכים, כי נחלקה לחדרים רבים

א) המחבר כתב: סְרֻדְוִיָּים. ובתרגום השבעים: זמרגדים. ובמקומות אחרים תרגמו שהם: ברילוס, פֶּרְסִינוֹס.

ב) השמות היוניים: סרודיון, טפוז, זמרגד, אַנְתֶּרֶפֶס, יֶסְפִּיס, ספיר, אֶכְסֵס, אַמְתִּיֶסְטוֹס, לִינְדֻרְדִּיוֹן (או לִוְנִקוֹרְדִּיוֹן), אוֹנִיקֶס, בִּירִיזוֹס, כְּרִיזוֹלֶמוֹס — בשנוי קצת מסדר תרגום־השבעים (שמות, כ"ח, י"ז-כ). ובאמת גם סדר האבנים בתרגום השבעים אינו מתאים לסדר המקרא, כי תרגמו — במקום שנמצא במקרא יֶסְפִּיס — יהלם ואֹנִיקֶס במקום לְשֵׁפֶת, ואין לדעת את: ההתאמה הנכונה בין שמות המקרא והשמות היוניים.

ג) לפי עדות יוסף נמצא אפוא השם בן ארבע על הציץ, ולא „קדש לה'“.

למיניהם, שונים במראיהם ובתכונתם, לאולמים ולבתי-מרחץ ולחצרות רחבי-ידיים למחנה-הצבא, עד כי נמצא בה כל טוב חמדות העיר והדר בית מלכות. פֶּלָה היתה כתבנית מגדל אחד, אשר מארבע פנותיו נפרדו ארבעה מגדלים אחרים וכלם היו גבוהים חמשים אמה, מלבד המגדל לרוח דרום-מזרח, אשר היה גבוה שבעים אמה, עד כי נקל היה להשקיף ממנו על כל הר-הבית. במקום אשר נגעה המצודה באולמי הר-הבית נמצאו מדרגות ממנה לשני הצדדים (לשני האולמות, הצפוני והמערבי), ובהן היו אנשי צבא המשמר יורדים — כי תמיד חנה בה מצב הרומאים — ועומדים חמושים באולמים למועד החג לשמור על העם, פן יפרוץ בקרבן מרד. כי כאשר היה הר-הקדש למצפה העיר פלה, ככה היתה הבירה למצפה בית-המקדש ובה שכן המצב השומר על כל שלשה אלה (העיר, המקדש ואנטוניה) יחד, ובעיר העליונה נמצאה מצודה לעצמה — הלא היא ארמון הורדוס. והגבעה ביזתא (בציתא) נפרדה מאנטוניה, כאשר ספרנו למעלה, והיא היתה רמה מכל הגבעות ותברה אל חלק העיר החדשה והיא לבדה כסתה על מראה הר-הבית מצפון. והנה אני תושב לדבר באר היטב על העיר ועל החומה במקום אחר, ועל-

כן יספיקו לי הדברים האמורים לעניני.

פרק ששי

על העריצים שמעון ויוחנן. בעת אשר סכב טיטוס את החומה נפצע נקנור וטיטוס התעורר לחזק את מלאכת המצור.

א. וזה מספר אנשי המלחמה מן המורדים אשר בקרב העיר. עשרת אלפים איש פקודי שמעון, מלבד האדומים. וחמשים שלישים על עשרת האלפים ושמעון היה שליט עליון על כלם. והאדומים אנשי בריתו היו כחמשת אלפים איש, ועליהם עשרה שרי-צבא ונשואי-פנים, אשר בהם היו יעקב בן סוסא (שושא, צוצא) ושמעון בן כתלא. וליוחנן, אשר כבש את הר-הבית, היו ששת אלפים אנשי-חיל ועליהם עשרים שלישים, וגם הקנאים התחברו אליו הפעם אחרי שבתם מריב ומספרם אלפים וארבע מאות ועליהם אלעזר, אשר עמד בראשם לראשונה, ושמעון בן אריא. ובעוד הם נלחמים ביניהם — כאשר ספרנו — היו אלה ואלה מפילים גורל על העם היושב בעיר, וכל האזרחים, אשר לא חברו אתם במעשי רשעתם, היו לבו לשתי המפלגות המריבות. בידי שמעון נמצאה העיר העליונה והחומה הגדולה עד קדרון.

(*) בנוסחאות אחרות נקרא בן יאיר.

ומלבד אלה גם חלק החומה הישנה, אשר נטה לצד מזרח וירד אל חצר בית מונבו, הוא מלך ארץ חדיב מעבר לנהר. ובידיו היה גם המעין (השלח) ותלק חקרא (אקרה), היא העיר התחתונה, עם ארמון הילני אם מונבו. ויוחנן תפש את הר-הבית וחלק גדול מן הככר אשר מסביב ואת העפל ואת הנחל הנקרא קדרון. ואת המקום אשר ביניהם בתוך שלחו באש, למען יהיה להם לשדה מלחמת-אחים. כי גם בעת אשר חנו הרומאים לפני חומת העיר לא שבתה המריבה מבית. רק למצער נרפאה משובת יוחנן ושמעון בהגיחם לראשונה יחד משערי העיר על השונאים, אולם אחרי זאת שבו אל סורם ולבם חלק כבתחלה; הם נלחמו איש באחיו וכלכלו את כל דבריהם לשמחת לב הצרים על העיר. כי הרעה, אשר מצאה אותם מידי הרומאים, לא היתה קשה מהצרות, אשר עוללו איש לאחיו בידיהם, ואחריהם לא יכלה עוד שואה להוסיף על נגעי העיר. כי נוראים היו האסונות, אשר קרו את ירושלים לפני בוא מפלתה (מכל אשר מצא אותה אחרי המפלה) וכובשיה הגדילו לעשות בנצחונם, לאמר: המריבה כבשה את העיר והרומאים כבשו את המריבה, אשר היתה חזקה הרבה יותר מחסן חומותיה הבעורות. ובאמת נאה לנו לתלות את כל הנוראות ביהודים ולראות במעשי הרומאים משפט צדק; אולם כל איש ישים אל לבו את המעשים ויחרץ משפטו!

ג. אלה היו הליכות ירושלים בימים ההם. וטיטוס סבב בראש רוכבים בחורים את חומת העיר מחוץ ותר לו מקום, אשר ממנו ישתער על החומה. אולם בכך אשר הביט לא מצא חפץ, כי מעבר הנחלים לא נמצאה כל דרך אל העיר, ומן העבר השני נראתה לעיניו החומה הראשונה החזקה מאד והוא פחד, פן תשגב מפני כל מכוונת-הרעש. ועל-כן יעץ להתנפל על העיר אצל מצבת-הזכרון ליוחנן הכהן הגדול, כי במקום הזה היתה המצודה הראשונה שפלה יותר והחומה השניה לא התלכדה בה, יען אשר לא שמו אנשי ירושלים את לבם לבצר את העיר החדשה גם במקומות אשר לא רב מספר יושביהם. ומשם היה נקל לצרים להבקיע אל החומה השלישית. בדרך הזאת אמר טיטוס בלבו ללכוד את העיר העליונה ואת הר-הבית יחד. ובעת אשר תר את החומה מסביב נפצע אחד מאוהביו ושמו נקנור בשכמו השמאלית, כי הוא נגש יחד עם יוסף קרוב אל החומה ונסה לדבר שלום אל העומדים עליה למעלה, אשר היה מידעם מכבר. בדבר הזה הכיר הקיסר לדעת את חרון-אף היהודים, אשר לא עצרו כח לאסוף את ידיהם גם מדורשי שלומם הבאים להצילם, ובוה התעורר עוד יותר לעבוד במלאכת המצור ושלח את הלגיונות אשר לו להחריב את כל המקום אשר לפני העיר, וגם צוה עליהם לאסוף את כל העצים הדרושים לשפוך הסוללות. הוא פקד את צבאו בשלש שורות, למלא את העבודה, ובין הסוללות בתוך הציג את היורים ורובי-

הקשת, ולפניהם את כלי-הקלע המהירים ואת זורקי-הרמחים (הקטפולטות) ואת מכונות רומי-האבנים (הבליסטראות), לעצור בעד האויבים מהגיה על עושי המלאכה ולגרש מעל החומה את האנשים, אשר יבקשו לעמוד להם לשטן. חיש מהר נחטבו העצים וכל המקום לפני חומת-העיר נהפך לשממה. ובעת אשר אספו הרומאים את כל הדברים הדרושים לשפך הסוללות וכל הצבא יגע בעבודה הזאת, לא ישבו היהודים בחבוק ידיים. עם העיר, אשר סבל את השד והרצח לבלי הרף, החליף הפעם כח, כי קוה לשאוף רוח מהיום והלילה, כאשר יהיו המורדים טרודים במלחמה מחוק, וגם האמין, אשר יוכל לקחת שפטים בחיבים (עושי התועבות) לעת אשר תהיה יד הרומאים על העליונה.

ג. ואנשי יוחנן האיצו בו לצאת בראשם למלחמה עם האויבים מחוק לשערי העיר, אבל הוא שקט תחתיו, כי ירא את שמעון. לעצמת-זאת לא חבק שמעון את ידיו, כי הוא היה קרוב יותר אל הצרים. הוא הציג על החומה את מכונות-הקלע, אשר גזלו היהודים לפניו מידי צסטיוס ומידי מצב אנטוניה, שנפל בידם, אולם בידי רב היהודים היו המכונות לבלי הועיל, כי לא נסו בהן. רק מתי-מספר למדו את הדבר מפי הבורחים (הרומאים), אשר נפלו אליהם, ואם גם לא היטיבו לירות מכלי-הקלע. לעצמת-זאת המטירו על הרומאים אבנים וחצים וגם הגיחו אליהם בגדוד והתגרו אתם מלחמה מקרוב. ולאנשי המלאכה (הרומאים) היתה מקלעת הענפים הפרושה על מצודתם (משוכתם) למחסה, וכלי-הקלע עצרו בעד האויבים המגיחים אליהם. כי לכל הלגינות היו כלי-קלע נפלאים, וביותר ללגיון העשירי נמצאו כלי-קלע מהירים ומוזיקים מאד ובליסטראות גדולות, ולא לבד את הפורצים מן העיר הניסו המכונות האלה, כי-אם גם את העומדים על החומה, כי משקל האבנים אשר פלטו המכונות היה ככר, והן היו עפות במרחק שני ריסיס ויותר, ולא רק הנפגעים על-ידן לא עצרו כח לשאת את פבד נפילתם, כי-אם גם העומדים מאחוריהם. לראשונה נסו היהודים להזהר מפני אבני-הבליסטראות, כי היו לבנות, ולא שאונן בלבד בשר את בואן, כי-אם גם מרחוק נפרו בצבען הנוצץ. וצופים היו ליהודים, אשר עמדו בראשי המגדלים וגזלו להם את הדבר מדי פעם כאשר פעה המכונה את פיה והאבן הגיחה ממנה, בקראם אליהם בלשון עמם: „הֵן (בן הקלע) הולך!“ אז נפוצו היהודים, אשר אליהם כוננה אבן-הקלע, והשתוחחו לארץ, וכאשר נשמרו לנפשותיהם נפלה האבן ביניהם ולא נגעה בהם. ואחרי-כן התנפלו הרומאים

(א) כן הוא בהוצאת גיזה: οἱ δὲ — ואפשר כי זה לשון ערומים; בהוצאה הישנה

פשוט οἱ — לאמר: הֵן או האבן השלוחה.

להשחיר את האבנים השלוחות, ויען אשר לא נראו עוד האבנים מרחוק כבראשונה, הצליחו הרומאים בקלעם ובמכה אחת המיתו אנשים רבים. אולם היהודים לא שמו את לבם לפגעים הרעים ולא נתנו לרומאים לשפוך את הסוללה במנוחה, כי עמדו על נפשם בתחבולה ובאמץ-לב ועצרו בעד מעשי השונאים בלילה וביום.

ד. כאשר כלתה מלאכת הסוללות, מדדו הבונים הרומאים את המרחק ביניהן ובין החומה בפתיף פשתים עם משקלת עופרת, אשר השליכו מראשי הסוללות מהם והלאה, כי לא מצאו להם עצה אחרת נגד המורים עליהם מראש החומה, ובראותם, כי מעתה יהיה לא-ליד מכוונת-הרעש (הכרים, אילי הברזל) להשיג את חומות העיר, הגישו את כלי-המלחמה האלה. וטיטוס הקריב את מכוונת-הקלע אל חומת העיר, למען אשר לא יכשילו היהודים העומדים למעלה את הכרים, וצוה לנגח את החומה. פתאם נשמע קול רעש גדול, כי חומת ירושלים נגחה בשלשה מקומות, ולקול הרעש צללו אזני יושבי העיר וצעקה גדולה היתה בחוצותיה, וחלחלה אחזה את המורדים אנשי-המלחמה בראותם, כי רעה נגד פני כלם, ועל-כן גמרו בנפשם להתחבר יחדו ולעמוד על נפשם. האנשים, אשר היו עד-עתה כאויבים, קראו איש אל אחיו: „הן כל מעשינו עד היום הזה היו כנפש שונאינו, וגם אם לא יתן האלהים עצת שלום בינינו לארך ימים, עלינו לעזוב דרכי קנאת אחים ולצאת יד-אחת למלחמה על הרומאים“. ושמעון הודיע את האנשים אשר בהר-הבית, כי יתן להם לעלות לבטח על החומה, ויוחנן מלא את ידי אנשיו לעשות את הדבר, אף כי לא האמין לדברי שמעון. ואנשי-המלחמה אשר בעיר שכחו את שנאתם ואת מריבתם והיו לבשר אחד ועלו על החומה והשליכו מעליה לפידי אש רבים על המכוונות וירו מבלי הרף על מניעי הכרים. ומרי-הנפש אשר בהם הגיחו גדודים גדודים משערי העיר וקרעו את הצפוי הסוכך על מכוונת-המלחמה והחנפלו על אנשי-הצבא העומדים תחתיו, ואף כי לא היו מלמדי מלחמה, התגברו עליהם בעוזו רוחם. אך טיטוס מהר כפעם בפעם לעזרת אנשיו הנמצאים בצרה והעמיד לשני עברי המכוונות את הרוכבים והרובים להבריח את היהודים עם לפידיהם, וגם השיב אחור את היהודים המורים מעל החומה. ואחרי זאת צוה לתוק את עבודת הכרים, אולם חומת העיר לא הודעוזה מאלם הכרים. רק האיל אשר ללגיון החמשה-עשר העתיק מעט פנת מגדל אחד, אך לחומה בעצמה לא קרה כל רע, כי לא נפגעה מיד יחד עם המגדל, אשר היה בולט הרבה ולא עצר להרעיש עמו על-נקלה את חלק החומה הסובבת.

ה. זמן קצר ישבו היהודים במנוחה ולא הגיחו מן העיר, ופעם אחת הכירו, כי נפוצו הרומאים למלאכתם בקרב מחנם, בחשבם כי נסוגו היהודים

מפניהם, באשר כשל כחם ופחד נפל עליהם, — ולמראה הדבר הזה פרצו המורדים בהמון רב מתוך מגדל הפיקוס דרך השער הנעלם ושלחו באש את בניני הרומאים וגם העפילו להבקיע עד מצודות מהנם. לקול צעקת היהודים מהרו הרומאים הקרובים להתיצב במערכה והנמצאים מרחוק נהרו לעזרתם. אולם המורדים התחזקו באמץ לבם על טכסיסי הרומאים והצליחו להניס את העומדים במערכה, אשר פגעו בהם לראשונה, ויחד אתם גם את הנאספים לעזרתם. ומלחמה נוראה פרצה מסביב למכונות-המלחמה, כי היהודים בקשו לשרפן והרומאים התאמצו לסכל את עצתם. וצעקת הנלחמים הפרועה עלתה השמימה, ורבים מהעומדים ראשונים במערכה נפלו חללים. אולם היהודים נלחמו כנואשים וידם היתה על העליונה ואש נגעה במצודות הרומאים וכמעט עלו כלן על המוקד עם המכונות יחדו, לולא עמדו על נפשם רבים מפקודי אלכסנדריה בשארית גבורה, כאשר לא קוו מראש, וקנו להם שם תפארה בקרב הזה, ובוה נתנו זמן לקיסר לאסוף את גבורי הרוכבים ולהתנפל על האויבים. הוא המית בידו שנים-עשר מחלוצי היהודים, ולמראה הנגף הזה פנה ההמון הנשאר ערף, והקיסר רדף אחריו ולחץ את היהודים אל תוך העיר והציל את בניני הרומאים מאש. וגם אחד היהודים נתפש חי במלחמה הזאת, וטיטוס צוה להוקיע אותו על צלב לפני החומה, למען יראו הנשארם וייראו ויכנעו לפניו. ואחרי אשר נסוגו היהודים אחר נפגע גם יוחנן ראש האדומים, בדברו עם אחד ממכיריו מאנשי-הצבא לפני החומה, כי אהד הערבים ירה בו חץ והמיתהו מיד, ואסון גדול היה ליהודים (א) ואבל כבד למורדים במותו, כי היה איש גבור-חיל ברוע ימינו וגם נשוא-פנים בתבונתו.

פרק שביעי

אחד המגדלים הבנויים בידי הרומאים נבקע ונפל תחתיו. הרומאים כבשו את החומה הראשונה ועשו מטבח גדול. טיטוס השתער על החומה השניה. מעשי קנאינוס הרומאי וקסטור היהודי.

א. בלילה הוא קמה פתאם מהומה גדולה במחנה הרומאים. כי טיטוס צוה לבנות שלשה מגדלים, חמשים אמה האחד, להציג על כל אחת הסוללות ולהניס מראשם את היהודים, ופתאם נהרס אחד המגדלים בעצם הלילה ולקול הנפץ הגדול נפלה חרדה על כל המחנה, והרומאים חשבו, כי האויבים

(א) כן בהוצאות הישנות, ואצל ניוה: לאדומים.

השתערו עליהם, וכל אחד רץ לחגור את כלי-נשקו. ומהומה קמה בקרב הלגיונות ומבוכה, כי איש לא ידע להגיד את שרש הדבר, ובזה גדלה עוד מצוקת האנשים, וכאשר לא ראו את האויב לעיניהם, יראו איש את אחיו, וכל אחד שאל בבהלה את חברו העומד על ימינו לאות א) הצבא, כאלו הבקיעו היהודים אל המחנה. הם היו כאנשים אשר נפלה עליהם מנתת אלהים, עד אשר חקר טיטוס את המעשה וצוה להודיע את הדבר בכל המחנה, ואחרי עמל רב שבתו הרומאים ממהומתם.

ב. והיהודים עמדו על נפשם בכח ועז, אולם מגדלי הרומאים הביאו עליהם רעות רבות, כי היו למפגע למכוונת-הקרב, אשר הוקמו בראשי המגדלים, וגם למטילי-החניתות ורובי-הקשת ורומי-האבנים. והיהודים לא יכלו להשיב מלחמה לשונאיהם, המגביהים לשבת מהם, וגם לא מצאו עצה ללכוד את המגדלים, כי נבצר מהם להפוך אותם מפני לבד משאם. וגם לא יכלו לשלח אותם באש, כי היו מצפים ברזל, וכאשר נסוגו היהודים רחוק ממטחוי קשת, לא היה לאלי-ידם לעצור את מהלמות הכרים, אשר נגחו את החומה בלי הרף ומעט מעט השלימו את חפצם. כבר הודעוה החומה מפני הניקון — בשם הזה קראו היהודים בעצמם למכוונת-הרעש הגדולה אשר לרומאים, כי היתה נוצחת בכל מקום ב), והנצורים עיפו זה מזמן מפכד הקרבות התכופים ולילות הנדודים אשר עמדו על המשמר רחוק מחלקי העיר הנושבים. וגם קלות דעתם עמדה להם לספל את כל עצתם, עד כי חשבו למותר לשמור על החומה הראשונה, כי בטחו בשתי החומות הנשארות, על-כן הרפו רבים את ידיהם ונסוגו אחור. וכאשר עלו הרומאים בפרץ החומה, אשר הבקיע הניקון, עזבו כל היהודים את משמרותיהם וברחו אל החומה השניה. והרומאים באו מבית לחומה ופתחו את השערים והביאו שמה את כל הצבא. ככה כבשו הרומאים את החומה הראשונה לקץ חמשה-עשר יום (למצור ירושלים) בשביעי לחדש ארטמיסיוס (איר), והרסו חלק גדול ממנה והחריבו את צפון העיר, כמעשה צסטיוס לפנים.

ג. וטיטוס העביר את צבאו אל המקום הנקרא בשם „מחנה האשורים“, אחרי כבשו את כל הככר עד נחל קדרון וקרב כמטחוי קשת אל החומה השניה להשתער עליה במהרה. היהודים נפרדו לשני ראשים והגנו על החומה ביד חזקה. אנשי יוחנן נלחמו בהם מן הבירה (אנטוניה) ומאולם הצפון אשר להרהיבית ולפני מצבת המלך אלכסנדרוס, וחיל שמעון התיצב

א) האות הסורית, המשמש לאנשי-הצבא להכיר איש את משנהו.

ב) הוראת השרש „ניק“ ביונית נצחון. ניקון הוא בינוני (המנצח). המלה הזאת

נמצאת גם במשנה (כלים).

במבוא העיר על-יד מצבת יוחנן הגדול וסכך על החומה עד השער, אשר משם באו המים אל מגדל הפיקוס. כפעם בפעם הגיחו מן השערים והתראו פנים עם האויבים, וכאשר נהדפו אחור, הוסיפו להלחם אתם מעל החומה. אמנם בהתנגחם עם הרומאים כשלו לפניהם, כי לא ידעו את טכסיסי מלחמתם, אולם בהלחמם אתם מעל החומה היתה ידם על העליונה. הרומאים נאזרו בגבורה ובדעת הקרב והיהודים התחזקו בעז נפשם, אשר גדל עוד מפני הפחד, וגם כח סבלם עמד להם. כי היהודים קוו להנצל והרומאים להחיש את נצחונם. אלה ואלה לא עיפו ולא יגעו, וכף היום השתערו הרומאים על החומה, והקרבנות על-יד שעריה נמשכו בלי-הרף, ולא נשארה צורת מלחמה אשר לא נסו בה. ורק בקשי השבית הלילה את המלחמה, אשר החלה לאור השחר, אולם כל לילה היה ליל נדודים ללוחמים משני העברים וקשה היה להם מאור היום, כי היהודים יראו, פן תפול החומה בידי אויביהם והרומאים — פן ישתערו היהודים על מחנם. על-כן לא פרקו מעליהם את נשקם כל הלילה והיו נכונים למלחמה לעת עלות עמוד השחר. והיהודים התחרו איש באחיו לחרף את נפשם, למען הפיק את רצון שרי צבאותיהם, וביותר היה כבוד שמעון ומוראו על פניהם, כי כל אחד מפקודיו נקשר בו בכל לב, עד אשר היה מוכן לשלוח יד בנפשו לעת יצוהו. והרומאים גם הם גברו חילים, כי ידעו אשר הנצחון ירשה להם ולא הסכינו להנגף לפני אויביהם. גם מלאכת המלחמה כל הימים ושנוני הקרב מבלי הרף וגאות גדל ממשלתם הוסיפו להם עצמה, ויותר מאלה חזק טיטוס את ידם, כי חמיד היו עיניו צופות את הכל בכל מקום. ונורא היה בעיני אנשי-הצבא להראות אותות מרץ-לב במעמד הקיסר, ההולך אתם יחד בקרב, בדעתם, כי עד-ראיה למעשה הלוחם המשכיל הוא הפעם האיש, אשר ישלם לו כגמול ידיו, וגדול יהיה שכר האיש, אשר יכיר בו הקיסר, כי הוא גבור-חיל. על-כן התנדבו רבים להפליא גבורה נשגבה מכחותיהם. בימים ההם ערכו היהודים פעם מערכה בחיל רב לעמת הרומאים לפני החומה, ובעוד אשר נלחמו שתי המערכות ממרחק קפץ לנגינוס, אחד מרוכבי הרומאים, על סוסו לתוך שורות היהודים והתנפל עליהם והפיצם והמית שנים מגבוריהם, את האחד הכה בפניו, כאשר התיצב לקראתו, ואחרי-כן שלף את חנית האיש הזה והכה את השני בצלעו, בהפנותו ערף לפניו, ואחרי-כן שב במרוצה מתוך מערכת האויבים אל אנשיו, מבלי אשר נפצע בבשרו. האיש הזה קנה לו שם בגבורים ורבים קנאו במעשה גבורתו והתאוו אף הם לעשות כמוהו. גם היהודים לא שמו לב לפגעתיהם וכל מחשבותיהם היו רק להשחית באויביהם, וקל היה המות בעיניהם, אם נפלו חללים אחרי המיתם אחד משונאיהם. ובעיני טיטוס לא היה שלום אנשי-צבאו קל מהנצחון ולמעשה

המעפיל להלחם בלי ישוב-הדעת קרא בשם שגעון. הוא חשב, כי הגבורה הנכונה קשורה בתבונת האדם הגוהר, כי לא יקרהו אסון, ועל-כן צוה לאנשיו להראות את אותות גבורתם מבלי לסכן את עצמם.

ד. טיטוס הקריב את מכונת-הרעש אל המגדל התיכון אשר לחומה הצפונית, ושם ישב במארב נוכל אחד מקרב היהודים ושמם קסטור עם עשרה אנשים דומים לו במדותיהם, ויתר השומרים ברחו מפני רובי-הקשתות. זמן-מה רבצו קסטור וחבריו תחת חסות צנת המגדל, אך כאשר התנועע המגדל, קמו ועמדו תחתיהם, כל איש במקומו, וקסטור פרש בידיו כמבקש רחמים וקרא בשם הקיסר וחלה את פניו בקול תחנונים לחמול עליו ועל חבריו. בהם לבו האמין טיטוס לדברים האלה וחשב, כי החלו היהודים להנחם על מעשיהם, וצוה להפסיק את תנופת האיל וגם הזהיר את אנשיו מירות על המתחננים, ואל קסטור קרא לדבר ככל אשר עם לבו. קסטור ענהו, כי הוא רוצה לרדת אליו בברית שלום, ועל הדבר הזה השיב טיטוס, כי מחשבתו הטובה מוצאה חן בעיניו, וגם ישמח מאד, אם יעשו כל היהודים כמעשהו, והוא נכון לתת את בריתו שלום לעיר ומעשרת האנשים אשר עם קסטור התחפשו חמשה כאלו הסכימו עמו בעצתו ובקשו גם הם רחמים, והנשארים צעקו בקול, כי לא יהיו לעבדים לרומאים כל עוד יש לאל-ידם למות מות בני-חורין. זמן ממשך רבו אלה עם אלה, וכל העת שבתו הרומאים מרעש החומה. וקסטור שלח אל שמעון להודיעהו, כי יוכל להנעץ במנוחה בדבר אשר עליו לעשות נגד השונאים ההורסים אל העיר, כי עוד זמן רב יעצור לסובב בכחש את מפקד הרומאים. ובעוד הוא שולח את הצירים שם לו כסות-עינים, כאלו הוא מדבר על לב האנשים הממרים את קולו לברות ברית, והם התחפשו כאלו אינם אובים לשמוע לו, והרימו את חרבותיהם השלופות מעל לצנת המגדל ושלחו אותן בשריונותיהם, כאלו הם שוחטים את עצמם. תמהון הכה את לב טיטוס והעומדים עליו למראה קשי-לב האנשים: הם לא יכלו לראות מלמטה את הדברים הנעשים לאשורם, ועל-כן התפלאו מאד לאמץ-רוח האנשים ונדו לשברם. בין כה וכה ירה אחד האנשים בקסטור בחטמו, והוא מהר להוציא את החץ ולהראותו לטיטוס והתאונן על הענל אשר נעשה לו. הקיסר התאנף ברובה החץ ושלח את יוסף הנמצא עמו יחד לתת את ימינו לקסטור. אך יוסף אמר, כי לא יוכל ללכת שמה, בדעתו, כי אין נכונה בפי המתחננים, וגם עצר בעד אוהביו, אשר מלאם רוחם לעלות אל קסטור. ואחד הבורחים אשר נפלו אל הרומאים, ושמם איניס, הודיע, כי הוא נכון לעשות את הדבר, וכאשר קרא אליו קסטור, כי יקח אחד הרומאים גם את צרור כספו, מהר איניס לעלות על המגדל ולפרוש את כנף בגדו. אולם קסטור הרים אבן ורמה בו, ואמנם לא פגע

באיש הזה, כי נשמר לנפשו (ונטה הצדה), אולם פצע את אחד אנשי-הצבא, אשר נגש שמה. כראות הקיסר את הקרמה הזאת, הבין, אשר חמלתו על האויב תהיה לו למחנתה, כי רק איש קשה-לב לא יפול על-נקלה בפה ערומים. הוא כעס על אשר נלכד בערמה וצוה לחזק את תנופת מכוונת-הרעש. וכאשר רעש המגדל תחתיו, שלחו אותו אנשי קסטור באש, ומתוך האש קפצו אל אחת המנהרות אשר מתחתם ובזה התעו את הרומאים להשתומם עוד הפעם למעשה גבורתם, כי חשבו, אשר השליכו האנשים את עצמם אל תוך האש.

פרק שמיני

הרומאים כבשו את החומה השניה ושמו את פניהם לכבוש את החומה השלישית.

א. בזה כבש הקיסר את החומה (השניה) ביום החמישי אחרי כבשו את הראשונה, וכאשר ברחו היהודים מפניו, פרץ שמה, עם אלף חמושים ועם בחורי הצבא העומדים עליו, במקום, אשר נמצאו שם חניות הצמר ובתי מלאכת הנפחים ושוק הבגדים אשר לעיר החדשה, והרחובות גטו באלכסון אל החומה. ואני חושב, אשר אלו מהר טיטוס להרוס את רב החומה הזאת, או החריב בכל המר תקי המלחמה את העיר הנכבשה, כי אז לא התערב נזק בנצחוננו. אולם הוא אמר בלבו, כי יבושו היהודים, בראותם, אשר הוא יכול לגמול להם רעה ולא עשה זאת, ועל-כן לא הרחיק את פרץ החומה, עד אשר יהיה נקל לו להסוג אחור (בעת הצורך), ובבואו אל תוך העיר נתן פקדה לאנשי-צבאו, לבל ימיתו איש מהתפוששים ולא יציתו את הבתים באש, וגם הבטיח את המורדים, כי יתן להם לצאת במנוחה מן העיר ולהלחם בו כטוב בעיניהם, למען אשר לא יבלע לעם ירושלים, ואת יושבי העיר — כי ישיב להם את נחלתם ורכושם. כי יקר היה בעיניו מאד להציל את העיר למענו ואת בית-המקדש למען העיר. אמנם את לב העם מצא נכון למצותיו מני אז, אולם בעיני אנשי-המלחמה (שבין היהודים) נדמתה חבת-הבריות אשר לו לאות חסרון-כח, והם חשבו, כי טיטוס פונה אליהם בדברים האלה, באשר קצרה ידו לכבוש את שארית העיר. הם אִיִּמו על אנשי ירושלים בעֶנְש מות, אם יבטאו בשפתיהם למסור את עירם, וגם שחטו את כל האנשים, אשר הרימו קולם לדרוש שלום, ואחרי-כן השתערו על הרומאים הבאים אל העיר, אלה יצאו לקראתם ברחובות ואלה נלחמו בהם מן הבתים, ואלה הגיחו מן השערים אשר ממעל ויצאו מחוץ לחומה, ושומרי החומה (הרומאים) נבעתו מפניהם וקפצו מעל המגדלים וברחו אל המחנה. והרומאים הנמצאים

מבית לחומה צעקו צעקה גדולה, כי מכל עברים שתו עליהם היהודים, וגם העומדים מחוץ צעקו בקול, כי דאגו לאחיהם הנלכדים. ומספר היהודים גדל מרגע לרגע, ודעתם את הרחובות הרבתה להועיל להם, ועל־כן פצעו רבים מן הרומאים והדפוס מתוך החומה. והרומאים נאלצו להשאר על עמדם זמן רב, כי נבצר מהם להמלט בהמון דרך הפרץ הצר, וכמעט נפלו כל הבאים אל העיר בחרב, לולא החיש להם טיטוס עזרה. כי הוא העמיד בראשי הרחובות את דורכי־הקשתות והתיצב בעצמו במקום אשר נדחקו בו הרבים והשקיט אח השונאים בחצים. ויחד עמו היה דומיטיוס סבינוס, איש־חיל, אשר הראה את גבורתו גם במלחמה הזאת. הקיסר נשאר במקום ההוא ולא חדל להמטיר חצים ולעצור בעד היהודים, עד תם כל אנשי־הצבא לצאת ומן המצור.

ג. ככה גרשו הרומאים מן החומה השנייה אחרי אשר לכדו אותה. ואנשי־המלחמה אשר בעיר לבשו גאווה וברום לבבם על החיל אשר עשו האמינו, כי לא יהינו עוד הרומאים לעלות על העיר, וגם אם יעלו עליהם למלחמה, לא יגנפו הם (היהודים) לפניהם לעולם. האלהים התעה את רוח בינתם על כל תועבותיהם, ועל־כן טחו עיניהם מראות, כי חיל הרומאים הוא גדול לאין־ערך מההמון אשר גרשו מן העיר, וגם לא שמו לבם לרעב המתרגש עליהם. אמנם הם יכלו עוד לשבוע משך בני העיר ולשתות לרויה את דם יושבי ירושלים; אולם האנשים הטובים (אותבי השלום) היו זה מכבר במצוק, ורבים גועו ממחסור־מזון. אך באבדן העם ראו המורדים רוח והצלה לנפשם, בחשבם כי המשפט למצא ישועה (להשאר בחיים) הוא רק לשונאי השלום, אשר קבלו עליהם לחיות לרעת הרומאים, אולם ההמון הרב, אשר לא בחר בדרכי אלה, נחשב בעיניהם לנטל כבד, והם שמחו בראותם אותו פוחת והולך. אלה היו הליכותיהם עם היושבים בקרב העיר. וכאשר נסו הרומאים עוד הפעם לבוא בקרב העיר, הזדינו המורדים וסוככו בכשרם על פרץ החומה ושלשה ימים נלחמו ביד חזקה ברומאים ולא נתנו להם לעבור, וביום הרביעי השתער עליהם טיטוס ביתר עז ולא יכלו לעמוד בפניו; הם נגפו במקום אשר היתה שם תבוסתם לראשונה ונמלטו משם. וטיטוס כבש עוד הפעם את החומה (השנייה) וצוה מיד להרוס את כל חלקת ברוח הצפון, ועל המגדלים אשר בצלע החומה מנגב העמיד צופים וחשב מחשבות לעלות על החומה השלישית.

דעת

אתר לימודי יהדות ורוח

www.daat.ac.il